

Funeris oratio in patrem

ΛΟΓΟΣ ΙΗ΄.

Ἐπιτάφιος εἰς τὸν πατέρα, παρόντος Βασιλείου.

Α΄. Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστὲ θεράπον, καὶ οἰκονόμη τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ ἄνερ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ Πνεύματος· οὕτω γὰρ ἡ Γραφή καλεῖ τοὺς διαβεβηκότας καὶ ὑψηλοὺς, καὶ ὑπεράνω τῶν ὀρωμένων. Καλῶ δέ σε καὶ Θεὸν Φαραὼ πάσης Αἰ γυπτιακῆς καὶ ἀντικειμένης δυνάμεως, καὶ στύλον, καὶ ἐδραῖωμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ θέλημα Κυρίου, καὶ φωστῆρα ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντα, καὶ πίστεως ἔρεισμα, καὶ Πνεύματος καταγωγίον. Καὶ τί ἂν πάσας ἀπαριθμοίμην τὰς προσηγορίας, ὅσας ἡ ἀρετὴ σοι πεποίηκεν, ἄλλη τις ἄλλην οἰκείουσά τε καὶ προσάγουσα;

Β΄. Πλὴν εἰπέ· πόθεν πάρει; καὶ τίς σου ἡ ἐργασία; καὶ τί χαριούμενος ἦκεις ἡμῖν; Ἐπειδὴ πάντα σε σὺν Θεῷ, καὶ παρὰ Θεοῦ κινούμενον ἔγνω, καὶ ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν δεχομένων. Ἦκεις ἡμᾶς ἐποπτεύων, ἢ τὸν ποιμένα ζητήσων, ἢ τὸ ποιμνιον ἐποψόμενος; Ἡμᾶς μὲν οὐκ ἔτι ὄντας, ἀλλὰ τῷ 35.988 πλείστῳ μέρει συναπελθόντας, καὶ τῷ τόπῳ τῆς κακώσεως δυσχεραίνοντας· καὶ νῦν μάλιστα, ἠνίκα τὸν ἐπιστήμονα κυβερνήτην, ἢ τὸν λαμπτήρα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀποβεβλήκαμεν, πρὸς ὃν ἀπηυθυνό μεθα βλέποντες, ἄνωθεν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν πυρσεύοντα· ἐκεῖνον μετὰ τοῦ καλοῦ παντὸς ἐκδημήσαντα, καὶ πάσης τῆς ποιμαντικῆς εὐταξίας, ἢν χρόνῳ μακρῷ συνελέξατο, πλήρης ἡμερῶν τε ὁμοῦ καὶ φρονήσεως, καὶ τῷ τῆς καυχίσεως γήρα, εἰ δεῖ τὸ τοῦ Σολομῶντος εἰπεῖν, στεφανούμενος. Ποίμνιον ἠπορημένον, καὶ καταβεβλημένον, καὶ ὄραξ ὄσης γέμον ἀθυμίας καὶ κατηφείας· οὐκ ἔτι τόπῳ χλόης ἐναναπαύομενον, οὐδὲ ὕδατι ἀναπαύσεως ἐκτρεφόμενον· ζητοῦν κρημνοὺς, καὶ ἐρημίας, καὶ βάραθρα, καθ' ὧν σπαρήσεται, καὶ διαφθαρήσεται· ἀπιστοῦν εἶ ποτε καὶ ἄλλου ποιμένος συνετοῦ ἐπιτεύξεται, ὅτι μὲν οὐ τοιούτου, καὶ λίαν πεπεισμένον, ἀγαπῶν δ' ἂν, καὶ εἰ μὴ παραπολὺ χεῖρονος.

Γ΄. Τριῶν δὲ ὄντων, ὅπερ ἔφη, ἃ σοι τὴν παρουσίαν ἀναγκαίαν ποιεῖ, καὶ πάντων ἐξ ἴσης, ἡμῶν, τοῦ ποιμένος, τῆς ποιμνῆς· φέρε, κατὰ τὸ ἐν σοὶ πνεῦμα τῆς θεραπείας, ἀπόδος ἐκάστῳ τὸ πρόσφορον, καὶ οἰκονόμησον ἐν κρίσει τὸν λόγον, ἵνα σε καὶ μᾶλλον τῆς σοφίας θαυμάσωμεν. Οἰκονομήσεις δὲ πῶς; Τὸν μὲν ἐπαινέσας τῆς ἀρετῆς τὰ εἰκότα, οὐ μόνον ἴν' ἐντάφιον τῷ καθαρῷ καθαρὸν ἐπιβάλης τὸν λόγον, ἀλλ' ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις εὐσεβείας χαρὰ κτῆρα, τὴν ἐκείνου προθείης πολιτείαν τε καὶ παρ αἴνεσιν. Ἡμῖν δὲ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου βρα χέα φιλοσοφίας, καὶ τῆς κατὰ σῶμα καὶ ψυχὴν συζυγίας καὶ διαζεύξεως, καὶ τῶν δύο κόσμων, τοῦ τε παρόντος καὶ οὐχ ἐστῶτος, καὶ τοῦ νοουμένου καὶ μένοντος· καὶ πείσας, τοῦ μὲν περιφρονεῖν τὸ ἀπατηλὸν, καὶ ἄτακτον, καὶ ἀνώμαλον, καὶ, ὡς περ ἐν κύμασιν, ἄνω καὶ κάτω φέρον τε καὶ φερόμενον· τοῦ δὲ προστίθεσθαι τῷ παγίῳ, καὶ σταθερῷ, καὶ θεοειδεῖ, καὶ ὡσαύτως ἔχοντι, καὶ πάσης ἐλευθέρῳ ταραχῆς καὶ συγχύσεως. Οὕτω γὰρ ἂν ἦττον ἀνιῶεν ἡμᾶς οἱ προεκδημήσαντες· ἀλλὰ καὶ ἠδοῖεν, εἰ ἐνθένδε ἀπάγων ἡμᾶς ὁ λόγος, ἄνω τιθείη, καὶ τὸ παρὸν ἀηδὲς ἐναποκρύπτοι τῷ μέλλοντι, καὶ πείθοι, ὅτι καὶ αὐτοὶ παρὰ Δεσπότην ἀγαθὸν ἐπιειγόμεθα, καὶ βελτίων ἢ κατοικία τῆς παροικίας· καὶ ὅπερ ἐστὶ τοῖς πλέουσι λιμὴν εὐδίου, τοῦτο τοῖς ἐνταῦθα χειμαζομένοις ἢ ἐκεῖσε μετὰ στασις καὶ μετάθεσις· ἢ ὡς περ οἱ μακρὰν ὁδὸν προκαταλύσαντες, τῶν ὀδοιπορούντων καὶ μοχθούντων 35.989 τῶν ἔτι ῥάους καὶ ἀπονώτεροι· οὕτως οἱ ἐπι

τυχόντες τοῦ ἐκεῖ καταλύματος, τῶν ἔτι τὴν σκολιὰν καὶ κρημνώδη τοῦ βίου τούτου τεμνόντων ὁδὸν, ἀμείνους καὶ ἀνεκτότεροι.

Δ'. Ἡμᾶς μὲν οὕτω παραμυθήσῃ τὴν ποιμνὴν δὲ πῶς; Πρῶτον μὲν τὴν σὴν ὑποσχόμενος ἐπίστα σίαν καὶ ἡγεμονίαν, οὗ πᾶσι καλὸν ὑπὸ τὰς πτέ ρυγας ἀναπαύεσθαι, καὶ οὗ διψῶμεν τῆς φωνῆς μᾶλλον, ἢ πηγῆς τῆς καθαρωτάτης οἱ δίψει κάμνοντες. Δεύτερον δὲ πείσας, ὡς οὐδὲ νῦν ἡμᾶς ἀπολέλοιπεν ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ἀλλὰ καὶ πάρεστι, καὶ ποιμαίνει, καὶ ὁδηγεῖ, καὶ γινώσκει τὰ ἴδια, καὶ γινώσκεται ὑπὸ τῶν ἰδίων· σωματικῶς μὲν οὐχ ὀρώμενος, πνευματικῶς δὲ συγγινόμενος, καὶ προπολεμῶν τῆς ποιμνῆς κατὰ τῶν λύκων, καὶ οὐδενὶ συγχωρῶν διὰ τῆς αὐλῆς ὑπερβαίνοντι ληστικῶς τε καὶ ἐπιβούλως, ξένη φωνὴ κατασύρειν καὶ διακλέπτειν ψυχὰς τῇ ἀληθείᾳ καλῶς ἡγμένας. Πείθομαι δ', ὅτι καὶ τῇ πρεσβείᾳ νῦν μᾶλλον, ἢ πρότερον τῇ διδασκαλίᾳ, ὅσῳ καὶ μᾶλλον ἐγγίζει Θεῷ, τὰς σωματικὰς πέδας ἀποσεισάμενος, καὶ τῆς ἐπιθολούσης τὸν νοῦν ἰλύος ἀπηλλαγμένος, καὶ γυμνῶ γυμνὸς ἐντυγχάνων τῷ πρώτῳ καὶ καθαρωτάτῳ νοῖ, τάξεως καὶ παρρησίας ἀγγελικῆς, εἰ μὴ τολμηρὸν τοῦτο εἰπεῖν, ἀξιούμενος, Ταῦτα μὲν οὖν αὐτὸς διαθήσεις καὶ φιλοσοφήσεις ἀμεινὸν ἢ ὡς ἂν αὐτὸς παραδείξαιμι, καὶ λόγου δυνάμει καὶ πνεύματος. Ἴνα δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν τῶν ἐκείνου καλῶν παραπολὺ τῆς ἀξίας ὁ λόγος ἐλαττωθῇ, βραχέα τῆς εὐφημίας, ἐξ ὧν αὐτὸς συν ἐπίσταμαι τῷ ἀπελθόντι, σκιαγραφῆσω, καὶ προχαράξω, καὶ παραδώσω σοι, τῷ καλῷ τῶν τοιούτων γραφεῖ, τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου τὸ κάλλος ἀπ' ἀκριβῶσαι, καὶ παραδοῦναι ταῖς πάντων ἀκοαῖς τε καὶ διανοίαις.

Ε'. Ἐκεῖνος τοίνυν (ἴνα πατρίδα, καὶ γένος, καὶ σώματος εὐφυΐαν, καὶ τὴν ἔξωθεν περιφάνειαν, καὶ τᾶλλα οἷς μέγα φρονούσιν ἄνθρωποι, τοῖς τῶν ἐγκωμίων νόμοις παρῆς, ἐκ τῶν ἡμῖν πρώτων καὶ οἰκειοτάτων ἄρξωμαι), ρίζης ἐγένετο βλάστημα οὐκ ἐπαινετῆς, οὐδὲ εὐφυοῦς εἰς εὐσέβειαν (οὐ γὰρ αἰσχύνομαι τοῖς πρώτοις, τοῖς τελευταίοις θαρρῶν), οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένης, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀτόπου καὶ ἀλλοκότου, ἐκ δυοῖν τοῖν ἐναντιωτάτοις συγκεκραμένης, Ἑλληνικῆς τε πλάγης, καὶ νομικῆς τερατείας· ὧν ἀμφοτέρων τὰ μέρη φυγῶν, ἐκ μερῶν συνετέθη. Τῆς μὲν γὰρ τὰ εἰδῶλα καὶ τὰς θυσίας ἀποπεμπόμενοι, τιμῶσι τὸ 35.992 πῦρ καὶ τὰ λύχνα· τῆς δὲ τὸ Σάββατον αἰδούμενοι, καὶ τὴν περὶ τὰ βρώματα ἔστιν ἡ μικρολογία, τὴν περιτομὴν ἀτιμάζουσιν. Ὑψιστάριοι τοῖς ταπεινοῖς ὄνομα, καὶ ὁ Παντοκράτωρ δὴ μόνος αὐτοῖς σεβάσμιος. Καὶ οὕτω διφυῆς τις ὧν εἰς ἀσέβειαν, ἐκ τίνος τί γίνεται; Οὐκ οἶδα, πότερον τὴν καλέσασαν αὐτὸν χάριν ἐπαινέσω πλέον, ἢ τὴν ἐκείνου προαίρεσιν. Πλὴν οὕτω τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ λήμης ἀνεκαθάρθη, καὶ τοσοῦτω τάχει τῇ ἀληθείᾳ προσέδραμεν, ὥστε ὅτι μὲν καὶ μητρός, καὶ οὐσίας ἐκπεσεῖν ἄχρι τινός, ὑπὲρ τοῦ ἄνω Πατρὸς καὶ τῆς ἀληθινῆς κληρονομίας ἠνέσχετο, καὶ ῥᾶον ἤνεγκε τὴν ἀτιμίαν ταύτην, ἢ τὰς μεγίστας τιμὰς ἕτεροι, τοῦτο μὲν ἤττον θαυμάζω, καίτοι λίαν ὄν θαυμαστόν. Διατί; Ὅτι κοινὸν αὐτῷ πρὸς πολλοὺς ἄλλους τὸ φιλοτίμημα, καὶ πάντας εἴσω γενέσθαι δεῖ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ σαγήνης, καὶ τοῖς τῶν ἀλιέων λόγοις σαγηνευθῆναι, κἂν οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον τῷ Εὐαγγελίῳ περιληφθῶσιν. Ὁ δὲ μάλιστα μοι τῶν ἐκείνου θαυμάζειν ἔπεισι, τοῦτο εἰπεῖν ἀναγκαῖον.

Ζ'. Ἐκεῖνος καὶ πρὸ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς ἦν ἡμέτερος· εἰσεποῖε γὰρ αὐτὸν ἡμῖν ὁ τρόπος. Ὡσπερ γὰρ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων οὐ μεθ' ἡμῶν εἰσιν, οὓς ὁ βίος ἀλλοτριῶν τοῦ κοινοῦ σώματος· οὕτω πολλοὶ τῶν ἔξωθεν πρὸς ἡμῶν, ὅσοι τῷ τρόπῳ τὴν πίστιν φθάνουσι, καὶ δέονται τοῦ ὀνόματος, τὸ ἔργον ἔχοντες. Τούτων καὶ ὁ ἐμὸς ἦν πατήρ, πτόρθος ἀλλότριος, τῷ βίῳ πρὸς ἡμᾶς ἐπικλίνων. Σωφροσύνη μὲν γε

τοσοῦτον διήνεγκεν, ὥστε ὁ αὐτὸς ἐρασιμιώτατός τε ἅμα γενέσθαι καὶ κοσμιώτατος· ἃ χαλεπὸν ἀμφοτέρωθεν συνδραμεῖν. Δικαιοσύνης δὲ τί μείζον γνώρισμα καὶ περιφανέστερον, ἢ ὅτι πολιτείας οὐ τὰ δευτέρα ἐσχηκώς, οὐδὲ μιᾷ δραχμῇ πλείω τὴν οὐσίαν πεποίηκε, καίτοιγε τοὺς ἄλλους ὀρών τὰς Βριάρεω χεῖρας ἐπιβάλλοντας τοῖς δημοσίοις, καὶ τοῖς κακοῖς πόροις φλεγμαίνοντας; οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν ἄδικον εὐπορίαν. Φρονήσεως δὲ, μικρὰ μὲν οὐδὲ ταῦτα γνωρίσματα, δηλῶσει δὲ τὰ πλείω προῖων ὁ λόγος. Τούτων καὶ μισθὸν, οἶμαι, τὴν πίστιν ἠνέγκατο. Τὸ δὲ ὅπως (οὐδὲ γὰρ ἄξιον σιωπᾶσθαι πρᾶγμα τοσοῦτον), αὐτοὶ παραστήσωμεν.

Ζ'. Γυναῖκα μὲν ἀνδρείαν τίς εὐρήσει; τῆς θείας ἤκουσα λεγούσης Γραφῆς· καὶ τὸ δῶρον θεοῦ 35.993 θεν εἶναι, τὴν ἀγαθὴν παρὰ τοῦ Κυρίου συζυγίαν ἀρμόζεσθαι. Τὸ δ' αὐτὸ δοκεῖ καὶ τοῖς ἔξωθεν· εἴπερ ἐκείνων τὸ, Γυναικὸς ἀνὴρ χρῆμ' οὐδὲν ληίζεται κάλλιον ἐσθλῆς, οὐδὲ χεῖρον τῆς ἐναντίας. Τοῦ δὲ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅστις κατὰ τοῦτο εὐδαίμο νεότερος. Οἶμαι γὰρ, εἴ τις ἐκ περάτων γῆς, καὶ παντὸς γένους ἀνθρώπων, τὴν ἀρίστην ἀρμόσασθαι συζυγίαν ἐσπούδασεν, οὐκ εἶναι ταύτης εὐρεῖν ἀμείνω καὶ ἀρμοδιωτέραν. Οὕτω γὰρ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἰς ἓν συνῆλθε τὰ κράτιστα, ὥστε οὐχ ἦττον ἀρετῆς ἢ σωμάτων γενέσθαι συζυγίαν τὸν γάμον· ἐπεὶ τῶν ἄλλων κρατοῦντες, ἀλλήλων κρατεῖν οὐκ εἶχον, διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἰσὸρροπον καὶ ὁμοῖον.

Η'. Καὶ τῶ μὲν Ἀδὰμ ἢ δοθεῖσα κατ' αὐτὸν βοήθη (ἐπειδὴ καλὸν ἦν μὴ μόνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον), ἀντὶ συνεργοῦ πολεμία κατέστη, καὶ οὐχ ὁμόζυγος, ἀλλ' ἀντίθετος· κλέψασα τὸν ἄνδρα δι' ἡδονῆς, καὶ τῶ ξύλῳ τῆς γνώσεως τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἄλλο τριώσασα. Τῶ δὲ οὐ συνεργὸς μόνον ἢ παρὰ Θεοῦ δοθεῖσα (ἦττον γὰρ τοῦτο θαυμαστόν), ἀλλὰ καὶ ἀρχηγὸς γίνεται, ἔργῳ τε καὶ λόγῳ πρὸς τὰ κράτιστα δι' ἑαυτῆς ἄγουσα· καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς κρατεῖσθαι νόμῳ συζυγίας ἀριστον εἶναι κρίνουσα, τῆς εὐσεβείας δὲ οὐκ αἰσχυνομένη παρέχειν ἑαυτὴν καὶ διδάσκαλον. Ὁ θαυμάζει μὲν ἐκείνης ἄξιον, θαυμάζει δὲ πλέον τὸν ἑκόντι ἠττώμενον. Ἐκείνη γὰρ ἐστὶν ἡ, τῶν ἄλλων γυναικῶν κάλλει φιλοτιμουμένων καὶ ὑψουμένων, ὅσον τε φυσικὸν καὶ ὅσον ἐπίπλαστον, ἐν ἐπισταμένη κάλλος, τὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ τὴν θεῖαν εἰκόνα ἢ συντηρεῖν, ἢ ἀνακαθαίρειν εἰς δύναμιν· τοὺς δὲ γραπτὸς καὶ τεχνητοὺς κόσμους, ταῖς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀπορρίψασα. Μίαν δὲ ἀληθινήν εὐγένειαν γινώσκουσα, τὴν εὐσεβείαν, καὶ τὸ εἰδέναι πόθεν τε γεγόναμεν, καὶ ποῖ καταστήσομεν. Ἐνα δὲ πλοῦτον ἀσφαλῆ τε καὶ ἄσυλον, τὸ ἀποπλουτεῖν Θεῶν, καὶ τοῖς πένησι, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ γένους τοῖς ἀπανθήσασιν· οἷς τὸ μὲν ἄχρι τῆς χρείας ἐπαρκεῖν, οὐ λύσιν τῆς συμφορᾶς, ἀλλ' ὑπὸ μνησιν ἔχειν ἐνόμιζεν· τὸ δὲ ἐλευθεριώτερον εὖ ποιεῖν, τοῦτο εἶναι τιμῆς βεβαίας καὶ παραμυθίας τελεωτάτης. Καὶ τῶν μὲν τῆς οἰκωφελείας προεχουσῶν, τῶν δὲ τῆς εὐσεβείας (καὶ γὰρ χαλεπὸν ἀμφοτέρωθεν ἐπιτυχεῖν), ἀμφοτέροις ἀπάσας νικήσασα, καὶ τῶ περι ἑκάτερον ἄκρῳ, καὶ τῶ μόνῃ τὰ δύο συναγαγεῖν. Οὕτω μὲν τὸν οἶκον συναύξουσα ταῖς ἑαυτῆς ἐπιμελείαις καὶ περινοίαις, κατὰ τοὺς Σολομῶντος περὶ τῆς ἀνδρείας γυναικὸς ὄρους καὶ νόμ. 35.996 μους, ὡς εὐσεβεῖν οὐκ εἰδυῖα· οὕτω δὲ προσκειμένη Θεῶν καὶ τοῖς θείοις, ὡς οἰκουρίας πλεῖστον ἀπέχουσα· καὶ οὐδὲν ὑπὸ τοῦ ἑτέρου παραβλαπτομένη πρὸς θάτερον, ἀμφοτέρωθεν δὲ δι' ἀλλήλων κρατύνουσα.

Θ'. Τίς μὲν ἔλαθεν ἐκείνην, εὐχῆς ἢ καιρὸς, ἢ τόπος; ὁ καὶ πρῶτον ἦν αὐτῇ πάντων τῆς ἡμέρας κίνημα. Μᾶλλον δὲ τίς οὕτως ἔχειν ὁμοῦ τῶ αἰτεῖν τὸ αἰτούμενον ἠλίπισεν; Τίς δὲ ἱερέων οὕτως ἠδέσθη χεῖρα καὶ πρόσωπον, ἢ πᾶν εἶδος φιλοσοφίας ἐτίμησεν; Τίς δὲ μᾶλλον νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις τὰς σάρκας ὑπέσπασεν, ἢ ψαλμωδίαῖς ἑαυτὴν ἐστήλωσε παννύχοις τε καὶ ἡμερησίοις; Τίς μὲν παρθενίαν ἠγάσθη πλέον, καίπερ ἀνασχομένη δέσεως; Τίς δὲ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν

ἀμείνων ἐγένετο παραστάτις; τίς δὲ πενθοῦσι τὰς συμφορὰς οὕτω συνυπεκούφισε; Καὶ ταῦτα δὴ, τὰ μικρὰ μὲν ἴσως, τυχὸν δὲ τισι καὶ διαπυόμενα, ὅτι μὴδὲ προσιτὰ ῥαδίως τοῖς πλείοσι (τὸ γὰρ οὐκ ἐφικτὸν οὐδὲ πιστόν πως διὰ τὸν φθόνον), ἐμοὶ δὲ καὶ λίαν τιμῶ μενα, ὅτι πίστεως ἦν εὐρήματα, καὶ πνευματικῆς ζέσεως ἐγχειρήματα. Οἷον τὸ μήποτε φωνὴν αὐτῆς ἐν ἱεροῖς ἀκουσθῆναι συλλόγοις, ἢ τόποις, ἕξω τῶν ἀναγκαίων καὶ μυστικῶν.

Γ'. Καὶ εἰ μέγα τῷ θυσιαστηρίῳ ποτὲ τὸ μὴ πέλε κυν ἐπ' αὐτὸ ἀναβῆναι, μὴδὲ ὀφθῆναι, ἢ ἀκουσθῆναι λαξευτήριον (λόγω μείζονι, ὡς δέον φυσικὸν καὶ ἄτεχνον εἶναι πᾶν τῷ Θεῷ καθιερούμενον), πῶς οὐχὶ καὶ παρ' ἐκείνης μέγα, τὸ σιωπῆ τιμᾶσθαι τὰ ἅγια, τὸ μήποτε νῶτα δοθῆναι τῇ σεβασμίῳ τραπέζῃ, μὴδὲ καταπυσθῆναι θεῖον ἔδαφος, τὸ μήποτε δεξιὰν ἐμβληθῆναι ἢ χεῖλη μιγῆναι χερσὶν Ἑλληνικαῖς ἢ χεῖλεσι μὴδὲ τῆς τᾶλλα κοσμιωτάτης γυναικὸς καὶ οἰκειοτάτης; ἀλλὰ μὴδὲ ἄλῶν κοινωνῆσαι, μὴ ὅτι ἐκοῦσαν, ἀλλὰ μὴδὲ βιασθεῖσαν, τοῖς ἀπὸ τῆς βεβήλου καὶ ἀνάγνου τραπέζης· μὴδὲ μιαρὸν οἶκον ἢ παρελθεῖν ποτε, ἢ ἰδεῖν ἀνασχέσθαι, παρὰ τὴν τοῦ συνειδότος νομοθεσίαν· μὴδὲ διηγῆμασιν Ἑλληνικοῖς, ἢ ἄσμασι θεατρικοῖς καταμολυνθῆναι τὴν ἀκοήν, ἢ τὴν γλῶσσαν, τὴν τὰ θεῖα δεχομένην ἢ φθειγγομένην (οὐδὲν γὰρ ἱεροῖς πρέπει ἀνίερων)· καὶ ὁ τούτων θαυμασιώτερον, τὸ μήποτε τοσοῦτον δοῦναι πένθει σωματικῷ, καίτοιγε διαφερόντως καμπτομένην καὶ τοῖς τῶν ξένων πάθεισιν, ὥστε ἢ γοεράν ποτε πρὸ 35.997 τῆς εὐχαριστίας ῥαγῆναι φωνὴν, ἢ δάκρυον ἐκ πεσεῖν βλεφάρου μυστικῶς σφραγισθέντος, ἢ σχῆμα πένθιμον παραμένειν, καίτοιγε πολλῶν πολλακῶς συμπεσόντων αὐτῇ λυπηρῶν, λαμπρᾶς παρούσης ἡμέρας. Ψυχῆς γὰρ εἶναι θεοφιλοῦς ὑποκλίνειν τοῖς θεοῖς ἅπαν ἀνθρώπινον.

ΙΑ'. Καὶ σιωπῶ τὰ τούτων ἀπορρήτοτερα, ὧν Θεὸς μάρτυς, καὶ τῶν πιστῶν θεραπαινίδων αἷς τὰ τοιαῦτα ἐπίστευσε. Τὸ γὰρ καθ' ἡμᾶς ἴσως οὐδὲ μνήμης ἀξιωτέον, ὡς ἀναξίους τοῦ ἐλπισθέντος· εἰ κάκεινη μέγα τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι καὶ πρὸ γενέσεως ἡμᾶς καθυπέσχετο τῷ Θεῷ, μὴδὲν τὸ μέλλον εὐλαβηθεῖσα, καὶ γεννηθέντας εὐθὺς ἀνέθηκε. Θεοῦ δὲ τὸ μὴ πάντη διαμαρτεῖν αὐτὴν τῆς εὐχῆς, μὴδὲ ἀπωσθῆναι τὸ καλλιέρημα. Τούτων μὲν οὖν τὰ μὲν παρῆν ἤδη, τὰ δὲ ἔμελλε, ταῖς κατὰ μέρος προσθήκαις αὐξόμενα. Καὶ καθάπερ ἥλιος ἡδιστον ταῖς ἐωθιναῖς προσβάλλων ἀκτῖσι, ταῖς μεσημβριναῖς θερμότερος ἴσταται καὶ φαιδρότερος· οὕτω καὶ αὕτη, οὐ μικρὰ τὰ τῆς εὐσεβείας ἀπ' ἀρχῆς ὑποφαίνουσα, τῷ τελευταίῳ φωτὶ πλέον ἐξέλαμψε. Τότε δ' οὖν κέντρον οὐ μικρὸν εὐσεβείας οἴκοθεν εἶχεν αὐτὴν ὁ εἰσοικισάμενος, ἄνωθεν μὲν, καὶ ἐκ προγόνων φιλόθεόν τε καὶ φιλόχριστον, καὶ πατρῶον κληρὸν διαδεξαμένην τὸν τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς ἀγριελαίου, καθὼς ἐκεῖνος, ἐγκεντρισθεῖσαν εἰς καλλιέλαιον, οὐ φέρουσαν δὲ τὸ ἑτεροζυγεῖν δι' ὑπερβολὴν πίστεως· ἀλλὰ τοῦτο μόνον φιλοσοφῆσαι μὴ δυναμένην, τᾶλλα καρτερικωτάτην οὔσαν γυναικῶν καὶ ἀνδρικωτάτην, τὸ ἐξ ἡμισείας ἠνώσθαι τῷ Θεῷ διὰ τὴν τοῦ τμήματος ἀλλοτριώσιν, ἀλλὰ μὴ προστεθῆναι τῇ σωματικῇ συναφείᾳ τὴν συμφυῖαν τοῦ πνεύματος· καὶ διὰ τοῦτο προσπίπτουσαν μὲν τῷ Θεῷ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν τῆς κεφαλῆς αἰτουμένην ἐν πολλαῖς νηστεῖαις καὶ δάκρυσι, προσκειμένην δὲ τῷ ἀνδρὶ φιλοπόνως, καὶ πολυτρόπως αὐτὸν ἐμπορευομένην, ὄνειδισμοῖς, νουθεσίαις, θεραπείαις, ἀλλοτριώσεσι, τὸ μέγιστον, τῷ οἰκείῳ τρόπῳ, καὶ τῷ θερμότερῳ περὶ τὴν εὐλάβειαν, ᾧ μάλιστα ψυχὴ κάμπτεται καὶ μαλάσσεται, πρὸς ἀρετὴν ἐκουσίως βιαζομένη. Ἐμελλε δὲ ἄρα κοιλαῖ νειν τὴν πέτραν ἢ τοῦ ὕδατος ῥανὶς ἀεὶ πλήττουσα, καὶ χρόνῳ διανύσειν τὸ σπουδαζόμενον· δηλοῖ δὲ τὰ ἐφεξῆς. 35.1000

ΙΒ'. Ἡ μὲν καὶ ἤτει ταῦτα καὶ ἤλιπζεν, ἄτε τῇ πίστει μᾶλλον ἢ τῇ νεότητι ζέουσα. Καὶ γὰρ οὐδεὶς οὕτως ἐθάρρει τοῖς παροῦσιν, ὡς αὕτη τοῖς ἐλπισθεῖσι, πείρα μαθοῦσα τοῦ Θεοῦ τὸ φιλόδωρον. Τῷ δὲ συνείργει μὲν πρὸς σωτηρίαν καὶ ὁ λογισμὸς, κατὰ μικρὸν τὴν θεραπείαν παραδεχόμενος· συνείργει δὲ καὶ ὄνειράτων ὄψις, οἷς εὐεργετῆ πολλὰκις Θεὸς ψυχὴν ἀξίαν τοῦ σώζεσθαι. Ἄλλὰ τίς ἢ ὄψις; Ἐνταῦθά μοι καὶ τὸ τοῦ διηγήματος ἡδιστον· Ἔδοξεν, ὃ μῆπω πρότερον, καίτοι πολλάκις τῆς γυναικὸς ἰκετευούσης καὶ δεομένης, ψάλλειν ἐκ τῶν τοῦ θείου Δαβὶδ ἐκεῖνο τὸ μέρος· Εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα. Καὶ ἡ ψαλμωδία ξένη, καὶ ὁ πόθος τῇ ᾠδῇ συνεισέρχεται. Καὶ ὡς ἤκουσεν ἡ τῆς εὐχῆς ἐπιτυχοῦσα, τὸν καιρὸν ἀρπάζει, ὑποκριναμένη τε τὴν ὄψιν πρὸς τὸ ἡδιστον μετὰ τῆς ἀληθείας, καὶ τῇ χαρᾷ δηλοῦσα τῆς εὐεργεσίας τὸ μέγεθος, καὶ τὴν σωτηρίαν ἐπιταχύνουσα, μὴ τι παρεμπεσὸν ἐμποδίσῃ τῇ κλήσει, καὶ λύση τὸ σπουδαζόμενον. Καὶ δὴ συμβὰν τῆνικαῦτα πλείους ἀρχιερεῖς ἐπὶ τὴν Νικαίαν σπεύδειν, ἵνα κατὰ τῆς Ἀρείου στῶσι μανίας, ἄρτι τοῦ κακοῦ φουομένου, καὶ τὴν θεότητα τέμνοντος, δίδωσι μὲν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ τοῖς κήρυξι τῆς ἀληθείας, καὶ τὸν πόθον ὁμολογεῖ, καὶ ζητεῖ παρ' αὐτῶν τὴν κοινὴν σωτηρίαν, ὧν εἷς Λεόντιος ἦν ὁ πάνυ, ὁ τότε τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως ἐξ ηγούμενος. Ὁ δὲ κἀνταῦθα παρὰ τῆς χάριτος ἀπὴν τῆσε θαῦμα, σφόδρα ἂν ἀδικοίην τὴν χάριν, εἰ σιωπῇ παρέλθοιμι· μάρτυρες δὲ οὐκ ὀλίγοι τοῦ θαύματος· Πλανῶνται τινὰ πλάνην πνευματικὴν οἱ τῆς ἀκριβείας διδάσκαλοι, καὶ προτυποῖ τὸ μέλλον ἢ χάρις, καὶ τύπος ἱερωσύνης τῇ κατηχήσει μίγνυται. Ὡς τῆς ἀκουσίου μυήσεως! Ἐπὶ γὰρ γόνυ κλιθεὶς, οὕτω τοῖς λόγοις τῆς κατηχήσεως καταρτίζεται, ὥστε πολλοὺς τῶν παρόντων προφητεῦσαι τὸ μέλλον, οὐ τῶν ὑψηλοτέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ταπεινοτέρων εἰς σύνεσιν, οὐκ ἀμυδροῖς σημείοις πιστωθέντας πρὸς τὸ ἐσόμενον.

ΙΓ'. Μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τῷ θαύματι θαῦμα συνάπτεται· παραθήσομαι δὲ πιστῶν ἀκοαῖς τὸν λόγον· ψυχαῖς γὰρ βεβήλοις οὐδὲν τῶν καλῶν ἀξίῳπι στον. Πρόσεισι μὲν τῇ δι' ὕδατος ἀναγεννήσει 35.1001 καὶ Πνεύματος, δι' ἧς ὁμολογοῦμεν Θεῷ τὴν τοῦ κατὰ Χριστὸν ἀνθρώπου μόρφωσιν τε καὶ τελείωσιν, καὶ τοῦ χοϊκοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα μετάθεσιν καὶ ἀνάπλασιν· καὶ πρόσεισι μετὰ θερμῆς τῆς ἐπιθυμίας, καὶ λαμπρᾶς τῆς ἐλπίδος, τῷ λουτρῷ προκαθήρας ἑαυτὸν εἰς δύναμιν, καὶ ψυχῇ καὶ σώματι καθαγνίσας πολλῶ μᾶλλον, ἢ οἱ τὰς πλάκας παρὰ Μωϋσέως δέξασθαι μέλλοντες. Τοῖς μὲν γὰρ μέχρις ἐσθῆτος ὁ ἀγνισμὸς, καὶ γαστρὸς μικρὰ στένωσις, καὶ σωφροσύνη τις σχεδίου· τῷ δὲ πᾶς ὁ ἐν μέσῳ βίος παρασκευὴ τῆς ἐλλάμψεως ἦν, καὶ πρὸ τῆς καθάρσεως κάθαρσις ἀσφαλιζομένη τὴν δωρεάν, ἵνα ἡ τελειότης τῇ καθαρότητι πιστευθῇ, καὶ μὴ κινδυνεύσῃ τὸ ἀγαθὸν ἐν ἔξει τολμῶσῃ μετὰ τῆς χάριτος. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν ἐκ τοῦ ὕδατος, φῶς περιαστράπτει καὶ δόξα τῆς διαθέσεως ἀξία, μεθ' ἧς προσῆλθε τῷ χαρίσματι τῆς πίστεως· ἔστι μὲν οἷς καὶ τῶν ἄλλων ἐπίδηλος, οἱ τότε μὲν σιωπῇ τὸ θαῦμα κατέσχον, ἐξείπειν οὐ θαρρήσαντες (καὶ γὰρ αὐτοῦ μόνου ταύτην εἶναι τὴν ὄψιν ἕκαστος ὤφειτο), μικρὸν δὲ ὕστερον ἀλλήλοις διέδωκαν· τῷ δὲ βαπτιστῇ καὶ τελειωτῇ τοσοῦτον ἐναργῆς τε καὶ γνώριμος, ὥστε μηδὲ κατασχεῖν δυνηθῆναι τὸ μυστήριον, ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ ῥῆξαι φωνὴν, ὅτι τὸν ἑαυτοῦ διὰ δοχὸν τῷ πνεύματι χρίσειεν.

ΙΔ'. Καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἀπιστήσειε τῶν ἀκηκοότων τε καὶ γινωσκόντων, ὅτι Μωϋσῆς μὲν ἔτι μὴ κρὸς ὧν τοῖς πολλοῖς, καὶ οὐπω λόγου τινὸς ἀξιούμενος, ἐκ τῆς βάτου καλεῖται, καιομένης μὲν, οὐκ ἀναλίσκομένης δὲ, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐν τῇ βάτῳ φανταζομένου, καὶ πιστοῦται τῷ πρώτῳ θαύματι· Μωϋσῆς ἐκεῖνος, ὃ θάλασσα τέμνεται, καὶ ἄρτος ἕεται, καὶ πέτρα πηγάζει, καὶ στόλος πυρὸς καὶ νεφέλης ὁδηγοῦσι, μετ' ἀλλήλων ἰστάμενοι, καὶ χειρῶν ἕκτασις τρόπαιον ἴστησι, καὶ νικᾷ

πολλὰς μυριάδας, τὸν σταυρὸν σχηματίζουσα. Ἡσαΐας δὲ, ὁ τῆς δόξης καὶ τῶν σεραφίμ θεατῆς, καὶ μετ' ἐκεῖνον Ἰερεμίας, ὁ τὴν μεγάλην κατ' ἔθνῶν καὶ βασιλέων πιστευθεὶς δύναμιν· ὁ μὲν ἀκούει θείας φωνῆς, καὶ τῆς προφητείας τῷ ἄνθρακι προκαθαίρεται· ὁ δὲ πρὸ τῆς διαπλάσεως γινώσκειται, καὶ πρὸ γεννῆσεως ἀγιάζεται. Παῦλος δὲ διώκτης ὢν ἔτι, ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κῆρυξ, ὁ τῶν ἔθνῶν ἐν πίστει διδάσκαλος 35.1004 λος, καὶ φωτὶ περιλάμπεται, καὶ γνωρίζει τὸν διωκόμενον, καὶ τὴν μεγάλην διακονίαν πιστεύεται, καὶ πληροῖ τοῦ Εὐαγγελίου πᾶσαν ἀκοὴν καὶ διάνοιαν.

ΙΕ'. Τί δεῖ πάντας ἀπαριθμεῖσθαι τοὺς ὑπὸ Θεοῦ προσκληθέντας, καὶ τοιοῦτοις οἰκειωθέντας θαύμα σιν, οἷς κἀκεῖνος ἐβεβαιώθη πρὸς τὴν εὐσέβειαν; Καὶ οὐ τὰ μὲν πρῶτα τοιαῦτα, καὶ οὕτως ἄπιστα καὶ παράδοξα, κατήσχυνε δέ τι τῶν προὔπηργμένων τοῖς ὕστερον, ὡς ἂν τις τῶν τάχιστα κόρον τοῦ καλοῦ λαμβανόντων, εἶτα τοῦ πρόσω καταφρονούντων, ἢ καὶ παντάπασι πρὸς κακίαν παλινδρομούντων· οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλὰ καὶ λίαν ἑαυτοῦ καὶ τῶν προειληφότων ἔχεται, ὥστε ἀμφότερα συναρμολογεῖ ἀλλήλοις, τὰ τε πρὸ τῆς ἱερωσύνης τοῖς ἐκείνης καλοῖς, καὶ τὰ μετ' αὐτὴν τοῖς πρότερον· καὶ μήτε ἄλλως ἄρξασθαι πρέπειν ἢ ὡς ἐτελεύτησε, μήτε εἰς ἄλλο προελθεῖν τέλος ἢ οὐ προήρξατο. Πιστεύεται μὲν γε τὴν ἱερωσύνην, οὐ κατὰ τὴν νῦν εὐκολίαν καὶ ἀταξίαν, ἀλλὰ μικρὸν τι διαλιπὼν, ὥστε τῇ καθάρσει προστεθῆναι καὶ τὴν τοῦ καθαίρειν ἐμπειρίαν καὶ δύναμιν, ὅπερ δὴ νόμος ἀκολουθίας πνευματικῆς. Ἐπεὶ δὲ πιστεύεται, πλέον ἢ χάρις δοξάζεται, ὡσπερ ὄντως Θεοῦ χάρις, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπων, οὐδὲ, ὅ φησιν ὁ Ἐκκλησιαστής, ὁρμὴ τις αὐτόνομος, καὶ προαίρεσις πνεύματος.

ΙΖ'. Παραλαβὼν γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν ὑλώδη καὶ ἀπηγοικισμένην, οὐ πόρρωθεν μὲν ἐπισκοπῇ ποιμανθεῖσαν, ἀλλ' ὅσον ἐνὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ κοσμηθῆναι, καὶ τούτῳ θαυμασιῶ μὲν καὶ ἀγγελικῶ τὸν τρόπον, ἀπλουστερῶ δὲ ἢ κατὰ τοὺς νῦν τῶν λαῶν προστάτας· τούτου δὲ τάχιστα προσληφθέντος, ἐπιπολὺ πάριν ῥαθυμηθεῖσάν τε καὶ χερσομανήσασαν ἐξ ἀναρχίας· πρῶτον μὲν τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων οὐ χαλεπῶς ἐξημέρωσε λόγοις τε ποιμαντικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῷ προθεῖναι τύπον ἑαυτὸν, ὡσπερ ἀνδριάντα πνευματικὸν, εἰς κάλλος ἀπεξεσμένον πάσης ἀρίστης πράξεως. Ἐπειτα τοῖς θείοις λόγοις συντόμως ἐμμελετήσας, καίπερ ὀψιμαθῆς τῶν τοιοῦτων τυγχάνων, τσαύτην ἐντὸς ὀλίγου χρόνου σοφίαν συνελέξατο, ὥστε τὰ τε ἄλλα μηδενὸς λείπεσθαι τῶν ἐπὶ πλεῖστον πεπονηκότων, καὶ χάριν ἐκ Θεοῦ ταύτην λαβεῖν ἐξαίρετον, ὀρθοδοξίας γενέσθαι πατῆρ καὶ διδάσκαλος· 35.1005 οὐ κατὰ τοὺς νῦν σοφοὺς τοῖς καιροῖς συγκλινόμενος, οὐδὲ μέσως καὶ τεχνικῶς τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου προϊστάμενος, ὡς ἂν οἱ μὴ πῆξιν ἔχοντες πίστεως, ἢ καπηλεύοντες τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' ἦν τῶν μὲν λόγῳ δυνατῶν εὐσεβέστερος, τῶν ὀρθῶν δὲ τὴν διάνοιαν λογικώτερος· μᾶλλον δὲ λόγῳ τὰ δευτέρα φέρων, εὐσεβεῖα πάντων ἐκράτει. Ἐνα μὲν Θεὸν εἰδὼς ἐν Τριάδι προσκυνοῦμενον, τρία δὲ εἰς μίαν θεότητα συναγόμενα· καὶ οὔτε τῷ ἐνὶ Σαβελλίζων, οὔτε τοῖς τρισὶν Ἀρειανίζων, ἢ τῷ συστέλλειν θεότητα καὶ ἀναλύειν ἀθέως, ἢ τῷ κατατέμνειν ἀνίσοις ἄλλο τριότησιν, ἢ μεγέθους, ἢ φύσεως. Οὐ γὰρ ἕκαστον ἀκατάληπτον καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἐπίνοιαν, πῶς ἐνταῦθα τὸ ὑπεραῖρον ἢ νοηθήσεται, ἢ δογματισθήσεται; Ποῦ δὲ μετρεῖται τὸ ἄπειρον, ἴν', ὃ τῶν περατουμένων ἐστὶ, τοῦτο πάθη θεότης, βαθμοῖς μετρούμενη καὶ υποβάσει;

ΙΖ'. Ταῦτα ἐννοῶν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀληθῶς Θεολόγος, καὶ μετὰ τοῦ Πνεύματος περὶ τούτων κινούμενος, τί χρὴ λέγειν ἕτερον, ἢ ὅτι νέαν Ἱερουσαλήμ καὶ κιβωτὸν ἄλλην ὑπὲρ ὑδάτων φερομένην, ὡσπερ ὁ μέγας ἐκεῖνος Νῶε, καὶ τοῦ δευτέρου τούτου κόσμου πατῆρ, τήνδε τὴν Ἐκκλησίαν

καλεῖσθαι πεποίηκε· τοῦτό τε κατακλυσμοῦ τῶν ψυχῶν, καὶ τῆς τῶν αἰρετικῶν ἐπηρείας σαφῶς ὑπεραίρουσαν· καὶ ὄσω πλήθει τῶν ἄλλων ἐλείπετο, τοσοῦτον εὐδοξία κρατοῦσαν· καὶ τὸ τῆς ἱεράς πά σχουσαν Βηθλεέμ, ἦν οὐδὲν ἐκώλυσε καὶ μικρὰν εἶναι πόλιν, καὶ τῆς οἰκουμένης μητρόπολιν, ὡς Χριστοῦ καὶ τροφὸν καὶ μητέρα, τοῦ τὸν κόσμον καὶ ποιήσαντος καὶ νικήσαντος;

ΙΗ'. Τεκμήριον δὲ τοῦ λόγου· Καὶ γὰρ ἡνίκα παρὰ τοῦ θερμότερου μέρους τῆς Ἐκκλησίας κατεστασιάσθημεν, γράμματι κλαπέντες καὶ ῥήμασι τεχνι κοῖς εἰς πονηρὰν κοινωνίαν, μόνος μὲν ἐπιστεύθη τὴν διάνοιαν ἄτρωτον ἔχειν, καὶ μὴ τῷ μέλανι τὴν ψυχὴν συμμελαίνεσθαι, εἰ καὶ ἀπλότῃτη συνηρπάσθη, καὶ τὸν δόλον ἐκ τοῦ τῆς ψυχῆς ἀδόλου μὴ ἐφυλά ξατο· μόνος δὲ, μᾶλλον δὲ πρῶτος, τὸ στασιάζον πρὸς ἡμᾶς, ζήλω τῆς εὐσεβείας ἐαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις κατήλλαξε, τελευταῖον τ' ἀποδραμὸν, καὶ πρῶτον προσδραμὸν, αἰδοῖ τε τοῦ ἀνδρός, καὶ τῆ τοῦ δόγματος καθαρότητι· ὥστε καὶ τὸν πολὺν σάλον τῶν 35.1008 Ἐκκλησιῶν κατασβεσθῆναι, καὶ στῆναι τὴν καταιγίδα εἰς αὔραν, ταῖς ἐκείνου λυθεῖσαν εὐχαῖς τε καὶ παραινέσεις, εἴ τι δεῖ καὶ νεανιεύσασθαι, μεθ' ἡμῶν κοινωνῶν καὶ τῆς εὐσεβείας, καὶ τῆς ἐνεργείας· οἱ πρὸς πᾶν ἀγαθὸν αὐτῷ συναιρόμενοι, καὶ οἷον παρομαρτοῦντες καὶ παραθέοντες, ἐνταῦθα πλεῖ στον μέρος συνεισηνεγκεῖν ἠξιώθημεν. Ἄλλ' ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος, μικρὸν τι προεκδραμῶν, ἐνταῦθα μεινάτω.

ΙΘ'. Τίς δ' ἂν τῶν ἐκείνου καλῶν ἢ τὸ πλήθος ἐξαριθμήσαιτο, ἢ τὰ πλείω παραδραμεῖν ἐθέλων, μὴ χαλεπῶς εὔροι τὸ παρετέον; Ἄει γὰρ τὸ τὴν διάνοιαν ἐπεισιδόν, κρεῖττον τῶν προειληφόντων φαί νεται· καὶ μετὰ τούτου γίνομαι· καὶ πλεῖον ἐμοὶ τοῦ τί χρὴ παραλιπεῖν, ἢ τοῖς ἄλλοις ἐπαινέταις τοῦ τί χρὴ λέγειν ἢ ἀπορία· ὥστε μοι τρόπον τινὰ ζημίαν γίνεσθαι τὴν περιουσίαν, καὶ δοκιμάζε σθαι τὴν διάνοιαν, τὰ ἐκείνου δοκιμάζειν ἐπιχειροῦσαν, καὶ οὐκ ἔχουσιν τὸ νικοῦν εὐρεῖν τοῖς ὁμοτίμοις. Ὅπερ γὰρ ἐπὶ τῶν σταθερῶν ὑδάτων ὀρῶμεν συμβαῖ νον, ὅταν ψηφίς ἐμπεσοῦσα κέντρον γένηται, ἄλλος ἐπ' ἄλλω κύκλος ἐγειρόμενος καὶ συνεχῶς ἐπιφρίσ των ἀεὶ λύει τὸν ἔξωθεν· τοῦτο καὶ αὐτῷ μοι συμ βέβηκεν ἄντικρυς. Τὸ μὲν ἐπὶ νοῦν ἦλθε, τὸ δὲ ἐπεισ ἦλθε, τὸ δὲ ὑπεχώρησεν· καὶ κάμνω περὶ τὴν αἴρε σιν, ἀεὶ τοῦ προκαταλαβόντος ὑπεξισταμένου τῷ ἐπεισρέοντι.

Κ'. Τίς μὲν γὰρ ἐκείνου περὶ τὰ κοινὰ σπουδαῖο τερος; τίς δὲ τὰ οἴκοι φιλοσοφώτερος, ἐπειδὴ καὶ οἶκον ἐμέρισεν αὐτῷ, καὶ κτήσιν σύμμετρον, ὁ πάντα καλῶς καὶ ποικίλως οἰκονομῶν Θεός; Τίς δὲ πέννησι, τῷ ἀτιμωτάτῳ μέρει τῆς ὁμοτίμου φύσεως, ἢ τὴν ψυχὴν συμπαθέστερος, ἢ τὴν χεῖρα δαψιλέστερος; τῷ ὄντι γὰρ ὡς οἰκονόμος ἀλλοτρίων διενοεῖτο περὶ τῶν ἰδίων, ἐπὶ κουφίζων τὴν πενίαν εἰς δύναμιν, καὶ δαπανώμενος, οὐ τοῖς περιττοῖς μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς ἀναγκαῖοις, ἦπερ δὴ σαφεστάτη φιλοπτωχίας ἀπόδειξις, καὶ δι δούς μερίδα, οὐ τοῖς ἑπτὰ μόνον, κατὰ τὴν τοῦ Σολομῶντος νομοθεσίαν, ἀλλ' εἰ προσέλθοι καὶ ὄγδοος, μηδὲ ἐνταῦθα μικρολογούμενος, ἀλλ' ἦδιον ἀποκτώ μενος, ἢ κτωμένους ἄλλους γινώσκομεν· ἀναιρῶν σύνδεσμον καὶ χειροτονίαν (ὅπερ ἐμοὶ δύναται μι κρολογίαν καὶ δοκιμασίαν τοῦ ληψομένου, ὅστις τε ἄξιος, καὶ ὅστις οὐ), καὶ ῥῆμα γογγυσμοῦ μετὰ τῆς ἐπιδόσεως. Ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ, διδόντες μὲν, τὸ δὲ προθύμως οὐ προστιθέντες· ὁ τοῦ παρέχειν μεῖζόν ἐστι καὶ τελεώτερον. Πολλῷ γὰρ βέλτιον 35.1009 εἶναι διὰ τοὺς ἀξίους ὀρέγειν καὶ τοῖς ἀναξίοις, ἢ τοὺς ἀξίους ἀποστερεῖν δέει τῶν ἀναξίων. Καὶ τοῦτο εἶναι φαίνεται, τὸ χρῆναι πέμπειν τὸν ἄρτον ἐαυτοῦ καὶ καθ' ὕδατος, ὡς οὐ παρασυρησόμενον, οὐδὲ ἀπο λούμενον τῷ δικαίῳ τούτων ἐξεταστῆ, ἀλλ' ἐν ταῦθα καταντήσοντα, οὐ πάντα κείσεται τὰ ἡμέτερα, καὶ ἀπαντήσονται ἐν καιρῷ, κἂν ἡμεῖς μὴ τοῦτο νομίζωμεν.

ΚΑ'. Τὸ δὲ κάλλιστόν τε καὶ μέγιστον, ὅτι τῷ με γαλοψύχῳ προσῆν καὶ τὸ ἀφιλότιμον. Ὅσον δὲ καὶ οἶον, δηλώσων ἔρχομαι. Τὰ μὲν γὰρ χρήματα κοινὰ, καὶ ἡ προθυμία τοῦ παρέχειν, αὐτῷ τε καὶ τῇ ὁμοζύγῳ πρὸς τὸ κάλλιστον ἀμιλλωμένοις· τῆς ἐπίδοσεως δὲ τὸ πλεῖστον τῇ ἐκείνης χειρὶ παρήκεν, ὡς ἀρίστης οἰκονόμου τῶν τοιούτων καὶ πιστοτάτης. Τίνος δὴ γυναικὸς λέγω, καὶ οἴας, ἢ μὴδὲ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν μεγίστων, ἤρκεσεν ἂν ἅπαν τλούμενον; τοσοῦτος ἔρωσ τοῦ παρέχειν αὐτῇ, καὶ οὐ τως ἄμετρος· ἢ τὴν Σολομώντειον βδέλλαν εἰς τούναν τῖον ἐζήλωσε, τῇ περὶ τὸ κρεῖττον ἀπληστία τὴν εἰς τὸ χεῖρον νικήσασα, καὶ κόρον οὐκ ἔχουσα τῆς περὶ τὸ εὖ ποιεῖν προθυμίας· ἢ μὴ ὅτι γε τὴν οὐσίαν ἅπασαν, ὅση τε ἦν αὐτοῖς, καὶ ὅση προσ ἐγένετο, μικροτέραν ἠγεῖτο τῆς οἰκείας ἐφέσεως· ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν καὶ τοὺς παῖδας ἐτοίμως ἀπέδοτο ἂν, εἴ πως ἐνῆν, ὃ καὶ πολλάκις αὐτῆς λεγούσης ἤκουσα, ὥστε ἐκδαπανηθῆναι τοῖς πένησι. Ταύτη τὰς ἡνίας ὄλας ἐπαφῆκε τῆς ἐπίδοσεως. Ὁ καὶ παραδείγματος ἐμοὶ γοῦν κρεῖττον ὑπολαμβάνεται. Τὸ μὲν γὰρ εἰς χρήματα μεγαλόψυχον, καὶ παρ' ἄλλοις οὐ χαλεπῶς εὖροι τις ἂν, ὅσα τε εἰς τὰς κοινὰς καὶ πολιτικὰς ἀπόλλυται φιλοτιμίας, ὅσα τε τῷ Θεῷ διὰ τῶν πενήτων δανείζεται, καὶ μόνον τοῖς ἀναλίσκουσι θησαυρὶ ζεταί· τῆς δὲ ἐπὶ τούτῳ δόξης, οὐκ ἔστιν ὄντινα παραχωρήσαντα ῥαδίως εὐρίσκομεν. Τοῦ μὲν γὰρ δαπανᾶν, καὶ ἡ φιλοδοξία τοῖς πολλοῖς παρέχει τὸ πρόθυμον· οὐ δὲ ἀφανῆς ἡ ἐπίδοσις, ἐκεῖ καὶ τὸ παρέχειν ἀμβλύτερον.

ΚΒ'. Ἡ μὲν οὖν χεὶρ τοσαύτη· καὶ τὰ πλείω τοῖς εἰδόσι παρήσομεν, ὥστε, εἴ τι καὶ ἡμῖν μαρτυρεῖται τοιοῦτον, ἐξ ἐκείνης εἶναι τῆς πηγῆς, κάκεινου μοῖραν τοῦ ρεύματος. Τίς δὲ μετὰ Θεοῦ μάλλον, ἢ τῷ 35.1012 βήματι προσήγαγεν, ἢ τὰς κατ' αὐτοῦ ὕβρεις ἐξηλοτύπησεν, ἢ τῶν ἀνιέρων σὺν φόβῳ τὴν ἱερὰν ἐκάθηρε τράπεζαν; Τίς δ' οὕτως ἀρρεπεῖ γνώμη, καὶ σταθμοῖς δικαιοσύνης, ἢ δίκην ἔκρινεν, ἢ κακίαν ἐμίσησεν, ἢ ἀρετὴν ἐτίμησεν, ἢ τοὺς ἀρίστους προὔτιμησεν; Τίς μὲν οὕτω συγγνώμων τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἢ τοῖς εὐδρομοῦσι σύνδρομος; τίς δὲ μάλλον ῥάβδου καὶ βακτηρίας καιρὸν ἐπιστάμενος, τῇ βακτηρίᾳ τὸ πλεόν ἐνεμεν; Τίνος δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ μάλλον ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοὺς τε ἄλλους, καὶ ὅσοι Θεῷ ζῶσιν ἐν μοναδικῷ βίῳ καὶ ἄζυγι, γῆν καὶ τὰ περὶ τὴν γῆν ἀτιμάσαντες;

ΚΓ'. Τίς δὲ πλεόν, ἢ τῦφον ἐκόλασεν, ἢ ταπεινὸν φροσύνην ἠγάπησε, καὶ ταύτην οὐκ ἐπιπλάστωσ, οὐδὲ ἐξ ἐπιπολῆς, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν νῦν προσποιουμένων φιλοσοφεῖν, καὶ κομποῖ τὸ φαινόμενον, κατὰ τὰς ἀφρονεστάτας τῶν γυναικῶν, αἰ ἀποροῦσαι κάλ λους οἰκείου πρὸς τὰ χρώματα καταφεύγουσι, καὶ εἰσὶ πως, ὡς ἂν εἴποιμι, κοσμίως θεατριζόμεναι, δι' εὐσχημοσύνην ἀσχήμονες, καὶ δι' αἰσχροῦ αἰσχρότεραι; Οὐ γὰρ ἐν ἐσθῆτι τὸ ταπεινὸν ἦν αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ψυχῆς καταστάματι· οὐδὲ θρύψις ἀχένοσ, ἢ φωνῆς ὕφεις, ἢ προσώπου νεῦσις, ἢ βάθος ὑπῆνης, ἢ κεφαλῆς ἐν χρῶ κόσμησις, ἢ βα δίσματος ἦθος τὸ ταπεινὸν ὑπεκρίνετο, τὰ πρὸς ὀλίγον τυπούμενα, καὶ τάχιστα ἐλεγχόμενα· πᾶν γὰρ ὃ προσποιητὸν, οὐδὲ μόνιμον. Ἄλλ' ἦν ὁ αὐτὸς ὑψηλότατος μὲν τῷ βίῳ, ταπεινότατος δὲ τῷ φρονήματι· καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀπρόσιτος, τὴν συνουσίαν δὲ καὶ λίαν εὐπρόσιτος. Καὶ συνήθης μὲν τὴν ἀμπεχόνην, ἐπίσης φεύγων καὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ ταπεινόν· ὑπὲρ δὲ πολλοὺς τὴν ἔνδον λαμπρότητα. Καὶ γαστρὸς νόσον, καὶ ἀπληστίαν δαμάζων μὲν, εἰ καὶ τις ἄλλος, οὐ δοκῶν δέ· τὸ μὲν ἵνα καθαίρηται τὸ δὲ ἵνα μὴ υπεραίρηται, τῷ καινῷ θηρώμενος τὸ εὐδόκιμον. Πολιτικῷ μὲν γὰρ ἔργον εἶναι πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ἐξ ὧν εὐδοκιμήσει παρὰ τοῖς ἕξωθεν, ὧ μὴδὲν ἐστὶ τοῦ παρόντος βίου μακαριώτερον· πνευματικῷ δὲ καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς, πρὸς ἕν μόνον βλέπειν, τὴν σωτηρίαν, καὶ ὃ μὲν ἂν εἰς τοῦτο φέρη, μέγα οἶεσθαι, ὃ δ' ἂν μὴ, διαπτύειν ὡς μηδενὸς ἄξιον· καὶ 35.1013 διὰ τοῦτο, τὸ μὲν ὀρώμενον ἀτιμάζειν, ὅπως δ' ἂν ἐντὸς κάλλιστα ἔχοι, τοῦτο μόνον

σκοπεῖν, καὶ ταῦτα περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, ἐξ ὧν αὐτός τε πλείστου ἄξιος ἔσται, καὶ τοὺς ἄλλους ἔλξει δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὸ βέλτιστον.

ΚΔ'. Ὁ δὲ κάλλιστον τῶν ἐκείνου καὶ ἰδιώτα τον, καὶ οὐδὲ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενον, ἢ ἀπλό της, καὶ τὸ τοῦ ἥθους ἄδολόν τε καὶ ἀμνησίκακον. Ἄλλος μὲν γὰρ ἄλλο τι τῶν παλαιῶν ἢ τῶν νέων κατωρθωκέναι πιστεύεται, ὡς ἕκαστος ἔτυχεν ἐκ Θεοῦ χάριτός τινος ἠξιωμένος. Ἰὼβ, τὸ ἐν τοῖς πάθεσι καρτερικὸν καὶ ἀνάλωτον· Μωσῆς καὶ Δαβὶδ, τὸ πρᾶον· Σαμουὴλ τὸ χρηματίσαι, βλέπων τὰ ἔμπροσθεν· Φινεὲς τὸν ζήλον, ἀφ' οὗ καὶ ὀνομάζεται· Πέτρος καὶ Παῦλος, τὸ σύντονον τοῦ κηρύγματος· οἱ τοῦ Ζεβεδαίου τὸ μεγαλόφωρον, ὃ καὶ βροντῆς υἱοὺς αὐτοὺς προσηγόρευσε· καὶ τί ἂν καταριθμοῖν ἅπαντας; ἐν γὰρ εἰδόσιν ὁ λόγος. Στεφάνου δὲ καὶ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, οὐδὲν οὕτως, ὡς τὸ ἀπόνηρον γνῶρισμα. Ὁ μὲν γὰρ οὐδὲ κινδυνεύων ἐμίσει τοὺς βάλλοντας, ἀλλ' ἐλιθάζετο μὲν, ὑπὲρ δὲ τῶν λιθαζόντων ἠύχετο, ὡς Χριστοῦ μαθητῆς, ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ πάσχειν ἦν αὐτῷ, μεῖζον τοῦ θανάτου καρποφορῶν τῷ Θεῷ, τὴν μακροθυμίαν· τῷ δὲ οὐδὲν μέσον ἦν τῆς ἐπιπλήξεως καὶ τῆς ἀφέσεως, ὡς μι κροῦ καὶ κλέπτεσθαι τὸ λυποῦν τῷ τάχει τῆς συγχωρήσεως.

ΚΕ'. Θεοῦ μὲν ὀργῆς τρυγίαν τινὰ καὶ πιστεύομεν καὶ ἀκούομεν, τὸ λείμμα τῆς κατὰ τῶν ἀξίων κινήσεως· ἐπειδὴ Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος. Εἰ γὰρ καὶ κλίνει διὰ φιλανθρωπίας ἐκ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδόσιμον, ἀλλ' οὐ πάντη συγχωρεῖ τοῖς ἁμαρτάνοις, ἵνα μὴ τῇ χρηστότητι χεῖρους γίνωνται. Ὁ δὲ οὐδὲν ὑπεκράτει τοῖς παροξύνουσι, καίτοιγε οὐδὲ παντάπασι ἀτρωτος ἦν θυμῷ, κὰν τοῖς πνευματικοῖς μάλιστα τῷ ζήλῳ νικώμενος· πλὴν εἴ ποτε τύχοι παρεσκευασμένος καὶ ὀπλισμένος, καὶ ὡς πρὸς ἀντίπαλον τὸ λυπήσον πόρρωθεν παρατεταγμένος. Οὕτω δὲ οὐδ' ἂν μυριάσι μετεκινήθη, τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ τοῦτο ἐκείνου γλυκὺ τὸ πάθος. Ὁ μὲν γὰρ θυμὸς ἦν αὐτῷ, οὐ κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφους, ἔνδοθεν ὑποσμύχων, καὶ πρὸς ἄμυναν εὐτρεπῆς, οὐδὲ εἰς ὀργὴν φθάνων ἐκ τοῦ πρώτου κινήματος, καὶ ἀντιδόσεως ἔφουσε, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέντρον τῆς με 35.1016 λίσσης δίχα τοῦ θανατοῦ τὸν πλησσομένον· τὸ δὲ φιλόφρονον ὑπὲρ ἄνθρωπον. Τροχοὶ πολλάκις ἠπειλοῦντο καὶ μάστιγες, καὶ οἱ παραστησόμενοι πλησίον· καὶ ὁ κίνδυνος ἦν ὥτων θλίψις, ἢ παρειῶν ὕβρις, ἢ πύξ κατὰ κόρρησιν· οὕτω τὴν ἀπειλήν διελύετο. Ἐσθῆς περιηρεῖτο καὶ ὑποδήματα, καὶ κατὰ γῆς ὁ κακοῦργος· εἶτα ὁ θυμὸς οὐκ ἐπὶ τὸν ἠδίκηκότα, τὸν δὲ προθύμως ὑπουργήσαντα, ὡς κακῶν ὑπηρετήν. Πῶς ἂν τις μᾶλλον ἐφάνη χρηστὸς ὧν, ἢ Θεῷ δῶρα προσφέρειν ἄξιος; Οὐ γὰρ ἔφθανε κεκινημένος πολλάκις, καὶ ὑπεραπελογοῖτο τοῦ κινήσαντος, ἐρυθριῶν ὡς οἰκείοις, τοῖς ἐκείνου πταίσμασι.

ΚΖ'. Δρόσος ὑφίσταται μᾶλλον ἡλιακὴν ἀκτῖνα ἐωθινὰ βάλλουσαν, ἢ τι παρέμενεν ἐκείνῳ θυμοῦ λείψανον· ἀλλ' ὁμοῦ τε ἐφθέγγετο, καὶ ὁ χόλος τοῖς ῥήμασι συναπήρχετο, μόνον ἀφείξεν τὸ φιλόφρονον, καὶ οὐποτε ἡλίου φανείας μακρότερος· οὐδὲ τὴν ἀπολλύουσαν καὶ φρονίμους ὀργὴν γεωργήσας, ἢ τι τῆς ἑαυτοῦ κακίας ἐνσημῆνας τῷ σώματι, τὸ δὲ γαληνὸν διασώζων κὰν τῷ κινήματι. Τοιγαροῦν συνέβαινε ἐκεῖ νῦν τὸ παραδοξότατον, οὐ μόνον μὲν ἐπιτιμᾶν, μόνον δὲ ὑπὸ τῶν ἐγκαλουμένων ἀγαπᾶσθαι τε καὶ θαυμάζεσθαι, νικῶντος τοῦ χρηστοῦ τὴν θερμότητα· καὶ ὄντως τιμιώτερον εἶναι τὸ τῷ δικαίῳ παιδεύεσθαι, ἢ τῷ πονηρῷ καταλείφεσθαι· τοῦ μὲν γὰρ καὶ τὸ τραχὺ προσηνὲς διὰ τὴν ὠφέλειαν, τοῦ δὲ καὶ τὸ χρηστὸν ὑποπτον διὰ τὸ κακότητες. Καίπερ δὲ οὐ τὴν ἔχων ψυχῆς καὶ ἥθους ἀπλοῖκοῦ καὶ θεοειδοῦς, ὅμως τι τοῖς ὑβρισταῖς καὶ φοβερὸς ἦν διὰ τὴν εὐσέβειαν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἄλλο τι τὸ πλῆττον ἦν, ἢ ἀπλότης καταφρονουμένη. Οὐ γὰρ ἦν αὐτὸν εὐχῆς, ἢ κατάρτας προσέσθαι ῥῆμα, καὶ μὴ τι δοῦναι παραυτίκα, ἢ ἀγαθὸν διαρκές, ἢ λυπηρὸν πρόσκαιρον· τὸ μὲν γὰρ ἦν ἐκ βάθους ψυχῆς, τὸ δὲ ἐπὶ χεῖλεσι μόνον, καὶ πατρικὴ τις ἐπίπληξις. Πολλοῖς γέ τοι τῶν λελυπηκότων οὐδὲ ὑπερήμερος

ἀπήντησεν ἢ ἀντίδο σις, οὐδὲ ὀπισθόπους ἢ δίκη, τοῦτο δὴ τὸ ποιητὶ κόν· ἀλλὰ παρ' αὐτὰ τῆς κινήσεως ἐπλήγησαν, ἔπε στράφησαν, προσήλθον, ἐγονυπέτησαν, συγγνώμης ἔτυχον, ἀπῆλθον, ἠττημένοι καλῶς, ἀμείνους ἐγένον το, καὶ σωφρονισθέντες, καὶ συγγνωσθέντες. Ἐπεὶ 35.1017 καὶ τὸ σύγγνωμον πολλακίς μέγα πρὸς σωτηρίαν, αἱ δοῖ κατεῖργον τὸν ἀδικήσαντα, καὶ μετάγον εἰς φίλτρον ἐκ φόβου τὴν ἀσφαλεστέραν εὐνοίαν. Ἐπαιδεύθησαν δὲ, οἱ μὲν ὑπὸ βοῶν ἀναρρίφέντες τῇ ζεύγλι τετραχωμένων, καὶ ἀπαντησάντων ἀθρόως, οὐπω τοῦτο πρότερον πεπονθότων· οἱ δὲ ἵπποις σφενδονηθέντες, καὶ συμπατηθέντες, τῶν εὐπειθεστάτων τε καὶ ἡμερωτάτων· οἱ δὲ πυρετοῖς ἀσχέτοις καταληφθέντες, καὶ φαντασίαις ὧν τετολμήκασιν· οἱ δὲ ἄλλοι ἄλλο τι παιδαγωγηθέντες, καὶ μαθόντες τὴν ὑπακοὴν ἐξ ὧν ἔπαθον.

ΚΖ'. Ἄρ' οὖν τὸ μὲν ἐπιεικὲς τοσοῦτον αὐτῷ καὶ οὕτω γνῶριμον· ἐντελείας δὲ καὶ τῆς περὶ τὸ πρακτέον ἀρετῆς παρήκεν ἑτέρῳ τὸ πλεόν ἔχειν; Οὐ μὲν οὖν· ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς ἡμέρος μὲν, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἐνεργὸς δὲ κατὰ τὸ ἡμέρον. Δύο γὰρ τούτων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθισταμένων, ἀπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἡμέρον ἐχούσης μετὰ τοῦ ἀπράκτου, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τοῦ φιλανθρώπου, ἐκείνῳ συνῆλθε θαυμάσιως ἀμφοτέρω· πράττειν μὲν, ὡς αὐστηρῶ μετὰ τῆς ἡμερότητας· ὑφίεσθαι δὲ, ὡς ἀπράκτῳ μετὰ τῆς ἐντελείας, ἐν προστασίαις, ἐν παρρησίαις, ἐν εἴδει παντὶ κυβερνήσεως. Τὸ γὰρ τοῦ ὄψεως φρόνιμον περὶ τὸ κακὸν τῷ τῆς περισσεύσεως ἀκεραίῳ περὶ τὸ καλὸν ἀναμίξας, οὔτε τὸ φρόνιμον εἶασε κακοῦργον γενέσθαι, οὔτε τὸ ἀπλοῦν ἀνόητον· ἀλλ' ἐν ἀρετῆς εἶδος, ὡς μάλιστα ἐνήν, ἐξ ἀμφοτέρων ἀπηκριβώσατο. Τὸν δὴ τοιοῦτον μὲν γεγονότα, οὕτω δὲ τῆς ἱερωσύνης προστάντα, τοιαύτης δὲ παρὰ πᾶσι δόξης τετυχηκότα, τί θαυμαστὸν καὶ σημείων ἀξιωθῆναι, οἷς βεβαιοῖ Θεὸς τὴν εὐσέβειαν;

ΚΗ'. Ἐν δὲ τῶν περὶ ἐκεῖνον θαυμάτων· Ἐκαμνεν ἀρρώστια, καὶ πονηρῶς εἶχε τοῦ σώματος. Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ κακοπαθοῦσι καὶ ἅγιοι, εἴτε εἰς κάθαρον σιν καὶ τῆς μικρᾶς ἰλύος, εἴτε εἰς βάσανον ἀρετῆς καὶ πείραν φιλοσοφίας, εἴτε εἰς παιδεύσειν τῶν ἀσθε νεστέρων ἐν ἐκείνοις μανθανόντων τὸ καρτερεῖν, ἀλλὰ μὴ ἐκκακεῖν τοῖς πάθεσιν; Ἐκαμνεν οὖν, καὶ ὁ καὶ ρὸς ἦν τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ περιβόητον, ἡ βασίλισσα τῶν ἡμερῶν ἡμέρα, καὶ ἡ λαμπρὰ νύξ λύουσα τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας, καθ' ἣν ἡμεῖς ὑπὸ πλουσίῳ φωτὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν αὐτῶν ἐορτάζομεν, καὶ τῷ φωτὶ δι' ἡμᾶς νεκρωθέντι συννεκρωθέντες, καὶ ἀνισταμένῳ συνανιστάμεθα. Ἐνταῦθα μὲν δὴ τοῦ καὶ ροῦ τὸ πάθος· τὸ δὲ ἦν, ὡς ἐν βραχεῖ διηγήσασθαι· Πυρετὸς μὲν σφοδρὸς καὶ διακαὴς πᾶν τὸ βάθος συνέφλεγεν, ἡ δὲ δύναμις ἐπελελοίπει, τῶν σιτίων δὲ 35.1020 ἀποκέκλειστο, ὕπνος δὲ ἀπελήλατο, ἀπορία δὲ εἶχε το, καὶ παλμοῖς συνεκόπτετο. Τὰ δὲ εἶσω τοῦ στόματος ἅπαντα, ἢ τε ὑπερῶα, καὶ ὅσον ὑπεραιώρηται, τοσοῦτοις ἔλκεσιν ἐξηνθήκει, καὶ οὕτω πικροῖς τε καὶ συνεχέσιν, ὥστε μηδὲ ὕδατι ῥάδιον εἶναι τὸν πόρον, μηδὲ ἀκίνδυνον. Ἦρκουν δὲ οὔτε ἰατρῶν τέχναι, οὔτε οἰκείων εὐχαὶ καὶ λίκαι προσλιπαρούντων, οὔτε θεραπείαι πᾶσα προσαγομένη. Ὁ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν, πνέων μικρὰ καὶ ἀπεγνωσμένα, καὶ μηδὲ τῶν παρόντων ἐπαισθανόμενος, ἀλλ' ὄλος τῆς ἐκδῆ μίας ὥν, καὶ τῶν πάλαι ποθουμένων αὐτῷ καὶ ἡ τρεπισμένων. Ἡμᾶς δὲ εἶχε τὸ ἱερόν, μύστας ὁμοῦ καὶ ἰκέτας (ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἀπεγνώκει μὲν ἅπαντων), πρὸς τὸν μέγαν ἰατρὸν καὶ τὴν τῆς νυκτὸς ἐκείνης δύναμιν καταφεύγοντας, καὶ τὴν τε λευταίαν ἐπικουρίαν· τί καὶ φῶς; ἐορτάζοντας, ἢ θρηνησοντας; πανηγυρίζοντας, ἢ τιμήσοντας τὸν οὐκέτι ἐνταῦθα τὰ ἐπιτάφια; Ὡ τῶν δακρύων ἐκείνων, ἃ παρὰ παντὸς ἐχέθη τοῦ λαοῦ τηνικαῦτα! ὦ φωνῶν, καὶ βοῶν, καὶ ὕμνων ταῖς ψαλμωδίαις συγκιρναμένων! Ἐζήτουν παρὰ τοῦ ἱεροῦ τὸν ἱερέα, παρὰ τοῦ μυστηρίου τὸν μυσταγωγόν, παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν ἄξιον παραστάτην·

καὶ ταῦτα ἦν, ἐξαρχοῦ σης τῆς ἐμῆς Μαρίας, καὶ ἀνακρουομένης τὸ τύμπανον, οὐ τὸ ἐπινίκιον, ἀλλὰ τὸ ἰκέσιον, καὶ τότε πρῶτον ἀναισχυντεῖν μαθούσης ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ καταβώσης τοῦ λαοῦ τε ὁμοίως καὶ τοῦ Θεοῦ· τοῦ μὲν, συναλγεῖν πασχούση, καὶ προσφιλοτιμεῖσθαι τοῖς δάκρυσιν· τοῦ δὲ, εἰσακούειν τῶν δεομένων, πάντων αὐτὸν τῶν πρὸ τούτου θαυμάτων (καὶ γὰρ εὐρετικὸν τὸ πάσχειν) ὑπομιμνήσκουσα.

ΚΘ'. Τί οὖν ἐνταῦθα ὁ τῆς νυκτὸς ἐκείνης καὶ τοῦ κειμένου Θεός; Φρίττειν ἐπέρχεται μοι τοῖς ἐξῆς προσιόντι τοῦ διηγήματος (φρίττοιτε δὲ καὶ ὑμεῖς, οἱ ἀκούοντες, μὴ ἀπιστοίητε δέ· οὐ γὰρ ὅσιον, ἡμῶν καὶ περὶ ἐκείνου διηγουμένων). Παρῆν ὁ τοῦ μυστηρίου καιρὸς, καὶ ἡ σεβάσμιος στάσις, καὶ τάξις, τοῖς τελουμένοις ἐφησυχάζουσα· ὁ δὲ παρὰ τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς καὶ τῆς ἱερᾶς νυκτὸς διανίσταται. Μικρὸν ὑποκινεῖται πρῶτον, εἶτα στερῶν ῥότερον· εἶτα καλέσας τῶν παραμενόντων τινὰ θεράπευτήν ἐξ ὀνόματος, μικρὰ πάνυ καὶ ἀμυδρᾶ τῆ φωνῆ, παρεῖναι τε καὶ ὀρέγειν ἐσθῆτα, καὶ χεῖρα ὑπὲρ ἐχειν ἐκέλευεν. Καὶ ὡς παρῆν μετ' ἐκπλήξεως, καὶ 35.1021 ὑπηρετεῖ προθύμως· καὶ ὡς ὡς βακτηρία τῆ χειραγωγία χρησάμενος, μιμεῖται τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Μωϋσέα καὶ τὰς παρειμένας χεῖρας εἰς εὐχὴν σχηματίσας, συντελεῖ προθύμως ἢ προτελεῖ τοῦ λαοῦ τὰ μυστήρια, ῥήμασι μὲν ὀλίγοις καὶ ὅσοις ἔσθε νεν, διανοία δὲ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ λίαν τελεωτάτη (ὡ τοῦ θαύματος!), ἄνευ βήματος ἐπὶ βήματος, ἄνευ θυσιαστηρίου θύτης, ἱερεὺς πόρρω τῶν τελουμένων· καὶ ταῦτα παρῆν αὐτῷ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, αὐτῷ μὲν γινωσκόμενα, τοῖς παροῦσι δὲ οὐχ ὀρώμενα. Εἶτα ἐπειπὼν τὰ τῆς εὐχαριστίας ῥήματα οὕτως, ὡς σύνηθες, καὶ τὸν λαὸν κατευλογήσας, πάσιν τῆς κλίνης γίνεται, τροφῆς τε μικρὸν τι προσέμενος, καὶ ὕπνου μεταλαβὼν, ἀνακαλεῖται τὸ πνεῦμα· καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις τῆς ὑγείας συναυξηθείσης, ἡ καινὴ παρῆν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς (ἦν οὕτως ὀνομάζομεν πρώτην Κυριακὴν, μετὰ τὴν ἀναστάσιμον ταύτην ἔχοντες)· καὶ τὸ ἱερὸν καταλαβὼν σὺν παντὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματι ἐγκαινίζει τὴν σωτηρίαν, καὶ θύει τὰ χαρὶστήρια. Καὶ μοί τι τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ περὶ τὸν Ἐζεχίαν θαύματος οὐκ ἀτιμότερον· ὄν ἀσθενήσαντα καὶ δεηθέντα, προσθήκη ζωῆς ὁ Θεὸς ἐδόξα σεν· καὶ τοῦτο ἐγνώρισε τῆ σκιᾷ τῶν ἀναβαθμῶν ἐπ' ἀναχθείση, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωθέντος αἴτησιν· ὁμοῦ τε τῆ χάριτι καὶ τῷ σημείῳ τὸν βασιλέα τιμῶν, καὶ τῆ προσθήκη τῆς ἡμέρας τὴν τῶν ἡμερῶν προσθήκην πιστούμενος.

Λ'. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν συνηέχθη θαῦμα, οὐ μικρὸν ὕστερον· ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παραδραμεῖν· ταύτην τε γὰρ τὰ εἰκότα τιμῆσομεν, εἴπερ τινὰ οὕσαν τιμῆς ἀξίαν, ἐκείνω τε χαριούμεθα τὴν κοινωνίαν τοῦ διηγήματος. Ἄπειται κάκεινης ἀρρώστια τῆς πάντα καρτερικῆς, καὶ γενναίας, καὶ ἀνόσου τὸν ἅπαντα χρόνον. Πολύων δὲ ὄντων τῶν λυπούντων ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτεῖνω λόγον, ἢ ἀτροφία τὸ βαρύτερον ἦν ἐπὶ συχνὰς ἡμέρας τοῦτο κινδυνευούση, καὶ μηδὲν εὐρισκούση τοῦ κακοῦ φάρμακον. Πῶς οὖν τρέφει ταύτην Θεός; Οὐ μάννα βρέξας, ὡς τὸ πάλαι τῷ Ἰσραὴλ· ἢ πέ 35.1024 τραν ῥήξας, ἵνα πηγᾶση λαῶ διψῶντι· ἢ κόραξιν ἐστίασας, ὡς τὸν Ἥλιον ἐκείνον· ἢ προφήτη μεταρσίω κορέσας, ὡς τὸν Δανιὴλ πρότερον ἐν λάκκῳ λιμώττοντα. Τίνα δὲ τρόπον; Ἐδοξεν ἐμὲ τὸν αὐτῆ φίλτατον (προετιμᾶτο γὰρ ἡμῶν ἄλλος οὐδ' ἐν ὄνειρω), ἀθρώως ἐπιστάντα νυκτὸς, μετὰ κανοῦ, καὶ ἄρτων τῶν λαμπροτάτων, ἐπευξάμενόν τε αὐτοῖς, καὶ σφραγίσαντα, ὡς περὶ φίλον ἡμῖν, θρέψαι τε καὶ ῥῶσαι, καὶ συναγαγεῖν τὴν δύναμιν. Καὶ ἡ τῆς νυκτὸς ὄψις, ἔργον ἦν ἀληθείας· ἐξ ἐκείνου γὰρ ἑαυτῆς γίνεταί καὶ τῆς χρηστοτέρας ἐλπίδος· τῷ τοῦτο δὴ λον ἐναργεῖ καὶ φανερῶ γνωρίσματι. Ἐπει δὴ γὰρ τῆς ἡμέρας ἐπιλαβούσης, εἰσελθὼν τότε πρὸς αὐτὴν ὄρθριος, πρῶτον μὲν φαιδροτέραν ἢ πρόσθεν ἐθεασάμην· ἔπειτα, πῶς ἢ νύξ, καὶ ὅτου δέοιτο, τὰ συνήθη δὴ ταῦτα

ἐπυνθανόμην· Σύ με ἔθρεψας, φησὶν, ὦ τέκνον, μάλα ἐτοίμως καὶ φιλανθρώπως, ἔπειτα ἐρωτᾷς τὸ, πῶς ἔχοιμι; λίαν καλῶς τε καὶ γαληνῶς. Καὶ ἅμα κατένευον αἱ θεραπεύτριαι πρὸς τοῦτο μὴ ἀντιτείνειν, ἀλλ' ἐτοίμως δέχεσθαι τὴν ἀπόκρισιν· μὴ ἀθυμία καταβληθεῖη, γυμνωθείσης τῆς ἀληθείας. Ἐν ἔτι προσθήσω τῶν κοινῶν ἀμφοτέροις.

ΛΑ'. Πλέοντί μοι τὸ Παρθενικὸν πέλαγος ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· ἔπλεον δὲ παντελῶς ἔξω τῆς ὥρας, οὕτω τοῦ πόθου πείθοντος, ἐπὶ νηὸς Αἰγυναιίας· τοῦτο γάρ με καὶ μάλιστα προὔτρεψεν ὡς οἰκείους προσδραμόντα τοῖς ἄξουσι· πλέοντι δ' οὖν, ὡς ὀλίγον ἀνήχθημεν, δεινὸς συμπίπτει χειμῶν, καὶ οἶον μὴ πολλῶν πρότερον μνημονεύειν εἶ χον, ὡς ἔφασκον, οἱ συμπλέοντες. Πάντων δὲ τὸν κοινὸν θάνατον δεδοικότες, ὁ τῆς ψυχῆς ἦν ἐμοὶ φοβερώτερος. Ἐκινδύνευον γὰρ ἄθλιος ἀπελθεῖν καὶ ἀτέλεστος, ποθῶν τὸ πνευματικὸν ὕδωρ ἐν τοῖς φονικοῖς ὕδασι. Καὶ διὰ τοῦτο ἐβόων, ἰκέτευον, ἐπόθουν μικρὰν προθεσμίαν· καὶ συνεβόων οἱ συμπλέοντες, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς κοινοῖς κινδύνοις, ὡς οὐδὲ τῶν ἐπι τηδείων τινές, ξένοι φιλάνθρωποι, τὸ συναλγεῖν μαθόντες ἐκ τῶν κινδύνων. Τοῦτο ἔπασχον μὲν ἐγὼ, συνέπασχον δὲ οἱ γεννήτορες, διὰ νυκτερινῆς φαντασίας τοῦ κινδύνου μετέχοντες, καὶ ἀπὸ γῆς ἐβοήθουν, τῶν κυμάτων δι' εὐχῆς κατεπάδοντες, ὡς ὕστερον συμβαλόντες ἔγνωμεν τὸν καιρὸν, ἠνίκα ἐπανήλθομεν. Τοῦτο καὶ ἡμῖν ἐδήλωσεν ὕπνος σωτήριος, ἐπεὶ δήποτε τοῦτον ἔγνωμεν, μικρὸν ὑπανέντος τοῦ κλύδωνος. Ἐριννύος ἐκράτουν ἐγὼ, φοβερὸν βλεψούσης, καὶ ἀπειλούσης τὸν κίνδυνον· ταύτην γὰρ ἡμῖν σαφῶς ἡ νύξ ὑπέγραψεν. Ἄλλος ἐδόκει τῶν ἐμπλεόντων (ἦν δὲ παῖς τῶν εὐνουστάτων ἐμοὶ καὶ φιλάτων, καὶ ὑπεραγωνιώντων, οὕτως ἔχοντος), τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν ἐπιβᾶσαν τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς νηὸς λαβομένην ἐξέλκειν ταύτην ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ σὺν πολλῶ τῷ πόνῳ. Καὶ ἡ ὄψις ἐπιστεύετο· ἡμεροῦτο γὰρ ἡ θάλασσα, καὶ Ῥόδος εἶχεν ἡμᾶς αὐτίκα οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ κακοπαθήσαντας. Ἐκείνου τοῦ κινδύνου καὶ ἡμεῖς δῶρον γεγόναμεν· καθυποσχόμενοι, εἰ σωθείημεν, ἡμᾶς αὐτοὺς τῷ Θεῷ, καὶ δεδωκότες ὡς ἀπεσώθημεν.

ΛΒ'. Τὰ μὲν δὴ κοινὰ τοιαῦτα. Πάλαι δὲ οἶμαι θαυμάζειν τινὰς τῶν τὰ ἐκείνου σαφῶς ἐγνωκότων, ὅτι περὶ μὲν τούτων οὕτω καταγεγόναμεν, ὡς μόνον πρὸς εὐφημίαν ἔχοντες· τῆς δὲ τῶν καιρῶν δυσχερείας τὴν μνήμην ἀνεθέμεθα, πρὸς οὓς παραταξάμενος ἐκεῖνος φαίνεται, ὡς περὶ ἡ ἀγνοήσαντες ταῦτα, ἢ μὴ μεγάλα νομίζοντες. Φέρε οὖν καὶ ταῦτα προσθῶμεν τοῖς εἰρημένοις· Ἦνεγκεν ὁ καθ' ἡμᾶς καιρὸς πρῶτον κακὸν, οἶμαι δὲ καὶ τελευταῖον, τὸν ἀποστάτην καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν λογισμῶν βασιλέα· ὃς μὴ κρὸν μὲν ἔργον ἠγησάμενος εἶναι Πέρσας χειρώσασθαι, μέγα δὲ τὸ Χριστιανούς παραστήσασθαι, καὶ ἅμα τῶν ἀγόντων αὐτὸν δαιμόνων τοῦτο πειθόντων, οὐδὲν εἶδος ἀσεβείας ἐνέλειπε, πείθων, ἀπειλῶν, σοφισζόμενος, ἔλκων πρὸς ἑαυτὸν, οὐ μόνον οἷς ἐτεχνάζετο, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐβιάζετο. Οὐ μὴν λαθεῖν οἷός τε ἦν κλέπτων τὸν διωγμὸν σοφιστικαῖς ἐπινοίαις, οὐδὲ μὴν καὶ φανερώς τῇ δυναστείᾳ χρώμενος· ἴν' ἐνὶ γὰρ τῷ τρόπῳ πάντως ἀλῶμεν, ἢ κακουρηθέντες, ἢ βία σθέντες. Τοῦτον τίς μᾶλλον ἢ περιφρονήσας, ἢ καταλύσας εὐρίσκειται; Τῆς μὲν οὖν περιφρονήσεως πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἐκεῖνο σημεῖον, οἷς τε τοξόται, καὶ ὁ τούτων στρατηγός, οὓς ἐπήγεον ἐκεῖνος τοῖς ἱερωῖς οἴκοις ἡμῶν, ὡς ἢ παραληψόμενος, ἢ καταστρεψόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοῖς προσβαλὼν ἄλλοις, κἀνταῦθα ἤκεν μετὰ τοῦ ἴσου φρονήματος, καὶ τὸ ἱερὸν ἐζήτη μετὰ τῶν προσταγμάτων, τοσοῦτον ἀποσχέσθαι τοῦ τι καταπράξασθαι ὧν ἐβούλετο, ὡς τε, εἰ μὴ θᾶττον ὑπεκλίθη τῷ ἐμῷ πατρὶ, ἢ παρ' ἑαυτοῦ συνεῖς, ἢ τινος συμβουλευσάντος ἀκούσας, κἀν τοὺς πόδας ξανθεῖς ἀπηλλάγη, ζέσαντος ἐπ' αὐτὸν θυμῷ καὶ ζήλῳ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἱεροῦ.

Τὴν κατάλυσιν δὲ πῶς ἂν τις μᾶλλον φανείη πραγματευσάμενος, ἢ δημοσία μὲν εὐχαῖς καὶ δεῖ 35.1028 σεσι πανδήμοις βάλλων τὸν ἀλιτήριον, καὶ οὐδὲ τὸν καιρὸν εὐλαβούμενος· ἰδίᾳ δὲ τὴν νυκτερινὴν παράτα ξιν κατ' αὐτοῦ προβαλλόμενος, χαμευνία μὲν τὰς γεραίας ἐκείνας καὶ δροσεράς κατατρύχων σάρ κας, δάκρυσι δὲ πηγάζων τὸ ἔδαφος, μικροῦ καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ὄλον· καὶ τοῦτο τῷ τῶν κρυπτῶν γνώστη μόνῳ φιλοσοφῶν, ἡμᾶς δὲ λανθάνειν ἐπιχειρῶν διὰ τὸ ἀνεπίδεικτον, ὡσπερ ἔφην, τῆς εὐλαβείας; Καὶ λαθῶν ἂν ἦν παντάπασι, εἰ μὴ ποτε ἀθρόως ἐπεισελθὼν ἐγὼ, καὶ χαμευνίας σύμβολα θεα σάμενος, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πυθόμενος, τίνα ταῦτ' ἦν, ἔγνω τῆς νυκτὸς τὸ μυστήριον.

ΛΓ'. Ἐτερον δὲ τοῦ αὐτοῦ καιροῦ καὶ τῆς αὐτῆς ἀνδρίας διήγημα· ἐστασίαζεν ἢ Καισαρέων πόλις περὶ προβολὴν ἀρχιερέως, τοῦ μὲν ὑπεξεληθόντος, τοῦ δὲ ἐπιζητουμένου, καὶ ἡ στάσις θερμῆ, καὶ μὴ ῥαδίαν τὴν λύσιν ἔχουσα. Φύσει τε γὰρ περὶ τοῦτο μάλιστα στασιώδης ἡ πόλις, διὰ θερμότητα πίστεως, καὶ τὸ τῆς καθέδρας ἐπίδοξον, πλείω τὴν φιλονεικίαν εἰργάζετο. Ταῦτα ἦν, καὶ παρήσαν τῶν ἐπισκόπων τινὲς τὸν ἀρχιερέα δώσοντες· ὡς δὲ εἰς πλείους τοῦ δήμου διαιρεθέντος, καὶ ἄλλων ἄλλον προβαλλομένων, ὅπερ ἐν τοῖς τοιοῦτοις φιλεῖ συμβαίνει, ὡς ἕκαστος ἔτυχεν ἢ φιλίας πρὸς τινὰς ἔχων, ἢ πρὸς Θεὸν εὐλαβείας, τέλος συμφρονήσας ὁ δῆμος ἅπας, τῶν πρώτων παρ' αὐτοῖς ἕνα, βίῳ μὲν ἐξ εἰλεγμένον, οὐπω δὲ τῷ θεῷ βαπτίσματι κατεσφραγισμένον, τοῦτον ἄκοντα συναρπάσαντες, καὶ ἅμα στρατιωτικῆς χειρὸς συλλαβομένης αὐτοῖς τῆνικαῦτα ἐπιδημούσης ἐπὶ τὸ βῆμα ἔθεσαν, καὶ τοῖς ἐπισκόποις προσήγαγον, τελεσθῆναί τε ἠξίουσαν καὶ κηρυχθῆναι, πειθοῖ βίαν ἀναμίξαντες· οὐ λίαν μὲν εὐτάκτως, λίαν δὲ πιστῶς καὶ διαπύρως. Κάνταῦθα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὄντινα εὐδοκιμώτερον ἐκείνου καὶ θεοσεβέστερον διέδειξεν ὁ καιρὸς. Τί γὰρ γίνεται, καὶ ποῖ προῆλθεν ἡ στάσις; Ἐβιάσθησαν, ἠγνισαν, ἀνεκήρυξαν, ἐπὶ τὸν θρόνον ἔθεσαν, χειρὶ μᾶλλον ἢ γνώμῃ καὶ διαθέσει πνεύματος· ἐδηλώθη δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα. Ὡς γὰρ ἀπηλλάγησαν ἄσμενοι, καὶ γνώμης ἐγένοντο κύριοι, βουλήν βουλευόνται σὺν ἀλλήλοις, οὐκ οἶδα μὲν εἰ πνευματικὴν, βουλευόνται δ' ὅμως, μηδὲν κύριον ἠγεῖσθαι τῶν πεπραγμένων, μηδὲ τὴν κατάστασιν ἔγκριτον· τὴν τε βίαν ἐπικαλοῦντες αὐτῷ, μηδὲν ἦττον βιασθέντι, καὶ ῥημάτων λαμβανόμενοι τινῶν, ὡς εἰρημένων τῆνικαῦτα προπετέστερον ἢ σοφώτερον. Οὐ μὴν ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, καὶ δίκαιος τῶν πραγμάτων ἐξεταστής, ἢ συναπήχθη τοῖς ταῦτα βουλευομένοις, ἢ τὴν γνώμην ἐπήνεσεν· ἀλλ' ἔμεινεν 35.1029 ἀκλινὴς καὶ ἀήττητος, οὐδὲν γὰρ ἦττον ἢ μηδὲ βιασθεὶς ὄλωσεν. Χρῆναι γὰρ, κοινῆς οὔσης τῆς βίας, ἢ κατηγοροῦντας ἀντικατηγορεῖσθαι, ἢ ἀφιέντας ἀφίεσθαι, ἢ τὸ γὰρ δικαιότερον, μὴτ' ἀφιέντας ἀφίεσθαι. Εἰ μὲν γὰρ αὐτοὺς εἶναι συγγνώμης ἀξίους, κάκεῖνον πάντως· εἰ δὲ μηδαμῶς ἐκείνον, σχολῇ γὰρ ἂν αὐτοῦς. Πολλῷ γὰρ βέλτιον εἶναι, τότε κινδυνεύειν καὶ ἀντιτείνειν μέχρι παντός, ἢ ὕστερον ἐπιβουλεύειν, κὰν τούτῳ τῷ καιρῷ μάλιστα, ἠνίκα καὶ τὰς οὐσὰς ἔχθρας καταλύειν ἄμεινον ἦν, ἢ τὰς οὐκ οὐσὰς περινοεῖν· εἶχε γὰρ οὕτως.

ΛΔ'. Παρῆν μὲν ὁ βασιλεὺς βρέμων Χριστιανοῖς, δι' ὀργῆς δὲ ἡ χειροτονία, ἠπειλεῖτο δὲ ὁ προβληθείς· ἐπὶ ξυροῦ δὲ ἡ πόλις, ἢ μηκέτ' εἶναι μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἢ περισωθῆναι, καὶ τινος φιλανθρωπίας τυχεῖν. Προσεγεγόνει γὰρ οἷς παρῶξοντο περὶ τῆς Τύχης, ἐν καιρῷ τῆς εὐτυχίας περιλυθείσης, καὶ ἡ περὶ τὸν ἄνδρα καινοτομία, ὡς τῶν δημοσίων σε συλημένων. Ἐζήτει δὲ ὁ τοῦ ἔθνους ἄρχων ὅτι χαρίσαιτο τῷ καιρῷ, κάκεῖνον τί διαθέηται κακὸν, οὐδὲ ἄλλως πρὸς αὐτὸν ἔχων ἐπιτηδείως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀντιπολιτείας διάφορος ὢν. Ἐκάλει δὲ δι' ἐπιστολῶν τοὺς χειροτονήσαντας ὡς κατηγορήσαντας, οὐκ ἔτι ἄπρα γμόνως, ἀλλ' ἤδη τι καὶ ἀπειλῆς προστιθείς, ὡς τοῦτο ἀπαιτοῦντος τοῦ βασιλέως. Τότε τοίνυν καὶ πρὸς αὐτὸν

ἐλθούσης ἐπιστολῆς, οὐδὲν δείσας, οὐδὲ μικρὸν ἐπισχῶν (σκοπῶμεν τὴν παρρησίαν, ὅση καὶ μεθ' ὅσου τοῦ πνεύματος, ἐκ τῶν ἀντεπεσταλμένων), Ἡμεῖς, φησὶν, ὧ κράτιστε ἡγεμῶν, πάντων τῶν πραττομένων ἔχομεν ἐξεταστὴν ἓνα καὶ βασιλέα, τὸν νῦν πολεμούμενον· ἐκεῖνος καὶ τὴν νῦν ἐξετάσει χειροτονίαν, ἣν ἔνθεσμον καὶ φίλην αὐτῷ πεποιήμεθα. Ὑμῖν δὲ ἄλλο μὲν τι βιάζεσθαι βουλομένοις, καὶ πάντῳ ῥᾶστον· τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἡμᾶς ἀφαιρήσεται, τὸ συνηγορεῖν, ὡς ὀρθῶς καὶ δικαίως πεπραγμένοι, τοῖς πεπραγμένοις· εἰ μὴ καὶ τοῦτον θείητε τὸν νόμον, οἷς οὐ θεμιτὸν παρακύπτειν εἰς τὰ ἡμέτερα. Τοῦτο τὸ γράμμα καὶ αὐτὸς ἔθαυμάσεν ὁ δεξάμενος, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον ἐχαλέπηεν, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν τὰ ἐκείνου καλῶς γινωσκόντων ἀπήγγελλον· τοῦτο καὶ βασιλέως τὴν ὁρμὴν ἔστησε, καὶ τοῦ κινδύνου τὴν πόλιν ἀπήλλαξεν, οὐ φαύλως δ' ἂν προσθείην, ὅτι καὶ τῆς αἰσχύνης ἡμᾶς. Τούτου τοῦ μικροπολίτου τὸ ἔργον, καὶ τῆς καθέδρας 35.1032 τὰ δεύτερα ἔχοντος. Ἄρ' οὐ πολλῷ βέλτιον οὕτω πρωτεύειν, ἢ ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων θρόνων φθέγγεσθαι, καὶ κρατεῖν ἐν τοῖς πράγμασι μᾶλλον ἢ τοῖς ὀνόμασι;

ΛΕ'. Ὁ δὲ τελευταῖον μὲν τῶν ἐκείνου τῆ τάξει, πρῶτον δὲ τῆ δυνάμει καὶ μέγιστον, τίς οὕτως ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ὥστε ἀγνοεῖν; Ἐστασίαζε πάλιν ἡ αὐτὴ πόλις ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, τάχιστα προσληφθέντος τοῦ καλῶς βιασθέντος, καὶ πρὸς θεὸν ἐκδημήσαντος, ὑπὲρ οὗ γενναίως καὶ ἀνδρικῶς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἠγωνίσαστο. Καὶ ἡ στάσις ἦν, ὅσω θερμότερα, τοσοῦτω καὶ ἀλογωτέρα. Οὐ γὰρ ἠγνοεῖτο τὸ ὑπεραῖρον, ὡσπερ οὐδ' ἐν ἀστράσιν ἡλιος· ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπίδηλον ἦν, τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν, καὶ τοῦ λαοῦ μάλιστα τῷ ἐγκρίτῳ τε καὶ καθαρῳτάτῳ, ὅσον τε περὶ τὸ βῆμα, καὶ ὅσον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς Ναζιραίοις· ἐφ' οἷς ἔδει τὰς τοιαύτας προβολὰς κεῖσθαι μόνοις, ἢ ὅτι μάλιστα, καὶ οὐδὲν ἂν ἦν ταῖς Ἐκκλησίαις κακόν· ἀλλὰ μὴ τοῖς εὐπορωτάτοις τε καὶ δυνατωτάτοις, ἢ φορᾷ δήμου καὶ ἀλογίᾳ, καὶ τούτων αὐτῶν μάλιστα τοῖς εὐωνοτάτοις. Νῦν δὲ κινδυνεύω τὰς δημοσίας ἀρχὰς εὐτακτωτέρας ὑπολαμβάνειν τῶν ἡμετέρων, αἷς ἡ θεία χάρις ἐπιφημί ζεταί· καὶ βελτίων τοιούτων διοικητὴν φόβον, ἢ λόγον. Ἐπεὶ τίς ἂν ἐπ' ἄλλον ἦλθε τῶν εὐφρονούντων, σὲ παραλιπὼν, ὧ θεία καὶ ἱερά κεφαλή, τὸν ἐπὶ τῶν χειρῶν Κυρίου ἐζωγραφημένον, τὸν ἄζυγα, τὸν ἀκτήμονα, τὸν ἄσαρκον μικροῦ καὶ ἀναίμονα, τὸν ἐν λόγοις μετὰ τὸν Λόγον, τὸν ἐν φιλοσόφοις σοφόν, τὸν ἐν κοσμικοῖς ὑπερκόσμιον, τὸν ἐμὸν ἐταῖρον καὶ συνεργόν, τὸν συμεριστὴν τῆς ψυχῆς, ἴν' εἴπω τι τολμηρότερον, καὶ βίου κοινωνὸν καὶ παιδεύσεως; Ἐβουλόμην ἐλευθερίαν ἔχειν τὸν λόγον, ἐν ἄλλοις σε γράφων, ἀλλὰ μὴ παρόντος σου τὰ τοιαῦτα ἐξετάζεσθαι, καὶ ὑφίστασθαι τὰ πλείω διὰ κολακείας ὑπόνοιαν. Ἄλλ' ὅ μοι λέγειν ὁ λόγος ὥρμησε, τὸ Πνεῦμα μὲν ἤδει τὸν ἑαυτοῦ (πῶς γὰρ οὐ); ἀντεστάει δὲ ὁ φθόνος· τὸ δὲ ὧν, αἰσχύνομαι λέγειν· εἶθε δὲ μηδ' ἄλλων λεγόντων ἀκούειν ἦν, καὶ κωμωδούντων ἐπὶ μελῶς τὰ ἡμέτερα. Τοῦτο μὲν οὖν, καθάπερ οἱ ποταμοὶ τῶν πετρῶν τὰς ἐν μέσῳ τῷ ρεύματι, παραδράμωμεν, σιωπῇ τιμῶντες τὰ λήθης ἄξια· αὐτοὶ δὲ πρὸς τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου προΐωμεν. 35.1033

ΛΖ'. Ἦδει τὰ τοῦ Πνεύματος ἀκριβῶς ὁ τοῦ Πνεύματος· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν ταπεινὸν φρονεῖν ὤφειτο δεῖν, μηδὲ κατὰ συστάσεις καὶ προλήψεις μάχεσθαι, χάριτι πλέον ἢ θεῶν νέμοντας· ἀλλὰ πρὸς ἕνα βλέπειν μόνον, τὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ὄφελος, καὶ τὴν κοινὴν σωτηρίαν. Διὰ τοῦτο ἔγραφεν, ἐνουθέτει, συνήρμοζε τὸν λαόν, τοὺς ἱερέας, τοὺς τε ἄλλους καὶ ὅσοι τοῦ βήματος, διεμαρτύρετο, ἐψηφίζετο, ἐχειροτόνει καὶ μήπω παρών· ἐδίδου τῇ πολιᾷ τὸ ἐναυθεντεῖν, ὡς οἰκείοις, τοῖς ἀλλοτρίοις. Καὶ τέλος, ἐπειδὴ κανονικὴν ἔδει γενέσθαι τὴν χειροτονίαν αὐτῷ, λείποντος ἐνὸς τῷ ἀριθμῷ τῶν ἀνακρηρῶντων, τοῦ σκίμποδος ἑαυτὸν ἀποσπάσας, γήρα καὶ νόσῳ συντετριμμένος, ἐπὶ τὴν πόλιν νεανικῶς ἵεται· μᾶλλον δὲ φέρεται νεκρῷ τῷ σώματι, καὶ μικρὰ πνέοντι· καλὸν ἐντάφιον αὐτῷ, κἂν εἴ τι δέοι παθεῖν, τὴν σπουδὴν

ἐκείνην ἔσσεσθαι πεπεισμένος. Γίνεται δέ τι κἀνταῦθα σημεῖον οὐκ ἀπιστούμενον· ῥώννυται τῷ πόνῳ, νεάζει τῇ προθυμίᾳ, οἰκονομεῖ, παρατάσσεται, τίθησιν ἐπὶ τοῦ θρόνου, προπέμπεται, οὐκ ἔτι σορῶ τῷ φορεῖῳ, κιβωτῷ δὲ θεῖα χρησάμενος. Ἦν δὲ ἄρτι μακροθυμίαν ἐπαινῶν ἐπαυσάμην, ταύτην ἐν ταῦθα καὶ πλέον δείκνυσιν. Οὐ γὰρ φερόντων τῶν συλλειτουργῶν τὴν αἰσχύνην τῆς ἡττης, καὶ τὴν ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ γέροντος δυναστείαν, καὶ διὰ τοῦ το δυσχεραίνοντων αὐτῷ καὶ λοιδορουμένων, ἴσχυσεν οἷς ἐκαρτέρει καὶ τούτων ὑπεράνω γενέσθαι, μέγιστον ἐὺρῶν εἰς συμμαχίαν τὴν ἐπιείκειαν, καὶ τὸ μὴ ἀντιλοιδορεῖν λοιδορούμενον. Τί γὰρ εἶναι δεινόν, εἰ τοῖς πράγμασι νικήσας, φέροι τῇ γλώσσει νικώμενος, τοιγαροῦν οὕτω κἀκείνους εἶλε τῇ μακροθυμίᾳ, προσλαβὼν καὶ τὸν χρόνον τῆς γνώμης σύμμαχον, ὥστε ἀπελογοῦντο, προσέπιπτον, μεταβάλλοντες εἰς θαῦμα τὴν ἀγανάκτησιν. Ἦσχύνοντο τοῖς προτέροις, ἐχρῶντο πατριάρχῃ, καὶ νομοθέτῃ, καὶ δικαστῇ, τὸ μισεῖν ἀπορρίψαντες.

ΛΖ'. Τοῦ δὲ αὐτοῦ ζήλου καὶ ἡ κατὰ τῶν αἰρετῶν 35.1036 κῶν ἔνστασις, ἡνίκα ἐπεστράτευσαν ἡμῖν μετὰ τῆς βασιλικῆς ἀσεβείας, ὡς καταστρεφόμενοι καὶ ἡμᾶς, καὶ τοῖς ἄλλοις προσθήσοντες, ἡδὴ σχεδὸν πᾶσι δεδουλωμένοι. Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα μικρὸν τι μέρος ἡμῖν συνεισήνεγκε, καὶ παρ' ἑαυτοῦ καὶ παρ' ἡμῶν ἴσως οὐκ ἐπῆγεν ἐκείνοις, ὡς πικροτάτοις θηρίοις, οὐκ ἀγεννεῖς σκύλακας, γυμνάζων πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Ἐν ἀμφοτέροις μέμφομαι (καὶ μοι μηδὲν δυσχεράνητε τῆς παρῴρησις· ἐκρήξω γὰρ τὸ λυποῦν, εἰ καὶ φορτικώτερον), ὅτι με τοῖς τοῦ βίου κακοῖς δυσχεραίνοντα, καὶ τῆς ἐρημίας ἐρῶντα, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ τὴν κοινὴν ταύτην ζάλην καὶ κόνιν, ὡς ἔχω τάχους, ἐκκλίνειν φιλονεικοῦντα, καὶ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀποσώζεσθαι, οὐκ οἶδ' ὅπως τῇ φορτικῇ καὶ ἐπιβούλῳ τῶν ψυχῶν ἀγορᾷ ταύτῃ φέροντες παραδεδώκατε, δι' εὐπρεποῦς ὀνόματος τῆς ἱερωσύνης. Ἐξ ὧν ἡδη μοι τὰ μὲν συνέβη κακὰ, τὰ δὲ ἐλπίζεται. Τὸ γὰρ ἡδη παθεῖν, καὶ πρὸς τὸ μέλλον πως δύσελπι, κἂν ὁ λογισμὸς ἄλλο τι πείθῃ, τὸ κρεῖττον ὑποτιθέμενος.

ΛΗ'. Οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο τῶν ἐκείνου καλῶν παρέλθοιμι. Πάντα μὲν ἦν καρτερικὸς, καὶ κρεῖττων τοῦ περιβλήματος· τῇ τελευταίᾳ δὲ νόσῳ κακοπαθῶν, ἡ τῷ γήρᾳ συνεπέθετο, καὶ ταύτῃ χρονίᾳ καὶ σφαλερᾷ, τὸ μὲν ἀρρώστῆσαι κοινὸν πρὸς τοὺς ἄλλους ἔσχεν ἀνθρώπους· τοῦτο δὲ, οὐκ ἔτι κοινὸν, ἀλλὰ σφόδρα ἐκείνου, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀκόλουθον θαύμασιν. Οὐ γὰρ ἔστιν ὅτε μὴ τῷ πάθει στενοχωρούμενος, καὶ πολλάκις γε τῆς ἡμέρας, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὥρας, ὑπὸ μόνῃς ἐρῶννυτο τῆς λειτουργίας· καὶ ὑπεχώρει τὸ πάθος, ὡσπερ ἐξ ἐντολῆς φυγαδεύομενον. Ζήσας δὲ σχεδὸν τι περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη, πέρα τῶν Δαυϊδικῶν ὄρων, περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, καὶ τούτων αὐτῶν ἐν τῇ ἱερωσίᾳ πέντε καὶ τεσσαρὰ κοντα, μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἔπειτα ἐν γῆρᾳ καλῶ καταλύει τὸν βίον. Καὶ τοῦτο, πῶς; Ἐν τοῖς τῆς εὐχῆς ῥήμασι τε καὶ σχήμασιν, οὐδὲν μὲν κακίας ἵχνος, πλεῖστα δὲ ἀρετῆς καταλιπὼν ὑπομνήματα. Τοιγαροῦν καὶ τὸ σέβας αὐτῷ πλεῖον ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ἐν ταῖς ἀπάντων γλώσσαις καὶ διανοίαις· καὶ οὐκ ἔστι ῥαδίως εὐρεῖν, ὅστις ἐκεῖ νοσημεννός, οὐχὶ καὶ τὴν φαντασίαν ἀσπάξεται, τοῦτο δὲ τῆς Γραφῆς, χεῖρα θεῖς ἐπὶ στόμα 35.1037 τι. Τοιοῦτος μὲν ὁ βίος αὐτῷ, τοιαύτη δὲ ἡ τοῦ βίου συμπλήρωσις καὶ τελείωσις.

ΛΘ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ μνημόσυνον τῆς ἐκείνου μεγαλοψυχίας ἔδει τῷ βίῳ καταλειφθῆναι, τί μᾶλλον ἔδει, ἢ τὸν νεῶν τοῦτον, ὃν θεῶν τε ἡγεῖρε καὶ ἡμῖν, ὀλίγα μὲν τῷ λαῷ προσχρησάμενος, τὰ πλεῖα δὲ οἴκοθεν εἰσενεγκῶν; Ἔργον οὐ σιωπῆς ἄξιον, μεγάλῃ μὲν ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς, κάλλει δὲ σχεδὸν ὑπὲρ ἅπαντας· ὀκτῶ μὲν ἰσοπλεύροις εὐθείαις εἰς ἑαυτὸν ἀπαντῶντα, κίωνων δὲ καὶ στοῶν κάλλεσι διωρόφων εἰς ὕψος αἰρόμενον, καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν πλάσμασιν οὐ λειπομένοις τῆς

φύσεως· οὐρανῶ δὲ ἄνωθεν καταστράπτοντα, πηγαῖς δὲ φωτὸς πλου σίαις τὰς ὄψεις περιουγάζοντα, ὡσπερ ἀληθῶς φω τὸς οἰκητήριον· δρόμοις τε ἀμφιθέτοις ὕλης τῆς λαμπροτάτης ἰσογωνίους κυκλούμενον, καὶ πολὺν τὸν ἐν μέσῳ τόπον περιλαμβάνουσι· πυλῶν δὲ καὶ προ πυλαίων προλάμποντα χάρισι, καὶ πόρρωθεν τοὺς προσιόντας δεξιούμενον. Καὶ οὕτω λέγω τὸν ἕξωθεν κόσμον, λίθου τετραπέδου, καὶ εἰς τρίχα συνηρ μοσμένου κάλλος καὶ μέγεθος, ὅσος τε καὶ μαρμάρους ἐν ἔδραις καὶ κεφαλίσιν, αἱ τὰς γωνίας διει λήφασι, καὶ ὅσος ἐπιχώριος μηδὲν τοῦ ξένου λειπόμενος· ζώνας τε πολυειδεῖς καὶ ποικίλας προβεβλη μένας τε καὶ ἐνυφασμένας, ἀπὸ κρηπίδος εἰς κορυφήν, ἢ ζημιοῖ τὸν θεατὴν, τὴν ὄψιν ὀρίζουσα. Πῶς ἂν ὁ λόγος ἔργον τοσοῦτου χρόνου, καὶ πόνου, καὶ τοσαύτης χειρὸς οὕτως ἐν βραχεῖ παραστήσειεν; Ἡ τοσοῦτον εἰπεῖν ἀρκέσει, ὅτι πολλῶν τὰς ἄλλας πόλεις κοσμοῦντων ἔργων, ἰδίων τε καὶ δημοσίων, τοῦτο καὶ μόνον ἴσχυσε διαβοήτους ἡμᾶς καταστήσαι τοῖς πλείοσιν. Ἄλλ' ὁ μὲν ναὸς οὕτως ἔχων. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἱερέως ἔδει, καὶ τοῦτον οἴκοθεν ἐπιδίδωσιν· εἰ μὲν κατὰ τὸν ναὸν, οὐκ ἔχω λέγειν, πλὴν ἐπιδίδωσιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ θυμάτων ἔδει, καὶ ταῦτα προστίθησι, τὰ πάθη τοῦ παιδὸς, καὶ τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς καρτερίαν· ἴν' ἔχη παρ' αὐτοῦ Θεὸς ὀλοκάρπωμα λογικόν, ἱερεῖον πνευματικόν ἀντὶ νομικοῦ θύματος καλῶς δαπανώμενον.

Μ'. Τί φῆς, ὦ πάτερ; ἱκανὰ ταῦτα, καὶ ἀπέχεις τῶν πόνων τὰς ἀμοιβὰς, οὓς ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς λόγοις 35.1040 ἐμόχθησας, τὸν εἴτε προπεμπτήριον, εἴτ' ἐπιτάφιον τοῦτον ἔπαινον; καὶ δίδως εἰρήνην τῷ λόγῳ, τὸν παλαιὸν τρόπον, κἀνταῦθα τοῦτον ὀρίζεις, φεύγων τὸν κόρον, ὡς ἂν εἴη σύμμετρος; ἢ τίνα προσθήκη ἐπιζητεῖς; Ὀρίζεις, οἶδ' ὅτι· καὶ γὰρ αὐτάρκης. Ἐκεῖνο δὲ προσθεῖναι συγχώρησον· Γνώρισον ἡμῖν ποῦ ποτε εἶ δόξης, καὶ τὸ περὶ σέ φῶς, καὶ τὴν σὴν μετ' ὀλίγον ὀμόζυγα, καὶ τῶν τέκνων, ἃ προκατέθαψας· κάμει ταῖς αὐταῖς δέξαι σκηναῖς, ἢ μηδὲν ἔτι, ἢ μικρὰ τῷ βίῳ τούτῳ κακοπαθήσοντα· καὶ πρὸ τῶν σκηνῶν, τῷ γλυκεῖ λίθῳ τούτῳ, ὃν ἀμφοτέροις ἔστησας, τιμῶν κἀνταῦθα τὸν σὸν ἱερόν καὶ ὀμῶνυμον· καὶ τοῦ λόγου συγγνώμην ἔχε, τοῦ τε παρεθέντος, καὶ τοῦ προσληφθέντος σὴν χάριν. Καὶ διεξάγοις ἀκινδύνως, μάλιστα μὲν ἄπασαν ποιμήνην καὶ πάντας ἀρχιερέας, ὧν ἐκλήθη πατήρ, ἕξαιρέτως δὲ τὸν ὑπὸ σοῦ βιασθέντα, καὶ τυραννηθέντα πατρικῶς τε καὶ πνευματικῶς, ὡς ἂν μὴ πάντα σε μεμφοίμην τῆς τυραννίδος.

ΜΑ'. Σοὶ δὲ τί δοκοῦμεν, ὦ κριτὰ τῶν ἐμῶν λόγων καὶ κινήματων; Εἰ μὲν αὐτάρκως διείλεκται ταῦτα, καὶ τῆς σῆς ἐπιθυμίας ἀξίως, τοῦτο ἐπιψήφισον, καὶ δεχόμεθα· πάντως δὲ Θεοῦ ψῆφος ἢ σὴ. Εἰ δὲ παρὰ πολὺ τῆς ἐκείνου δόξης, καὶ τῆς σῆς ἐλπίδος, ἐγγὺς ὁ σύμμαχος. Ἐπάφες τὴν σὴν φωνὴν τοῖς ἐκείνου καλοῖς προσδοκωμένην, ὡς ὑετὸν ὄριμον· πάντως δὲ ὑπόχρεων ἔχει σε τῶν μεγίστων, καὶ ὡς ποιμένα ποιμήνην, καὶ ὡς πατὴρ υἱὸν τὸν ἐν χάριτι. Τί θαυμαστόν, εἰ διὰ σοῦ βροντήσας τῇ οἰκουμένῃ, καὶ αὐτὸς τι τῆς σῆς φωνῆς ἀπολαύσειεν; Τί δεῖ λοιπόν; Τῇ πνευματικῇ Σάρβῃ, τῇ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, καὶ ὀμοζύγῳ, καὶ ἰσοχρόνῳ, συμφιλοσοφῆσαι τὰ ἐπικήδρια.

ΜΒ'. Οὐχ ἢ αὐτὴ φύσις, ὦ μήτερ, Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· μᾶλλον δὲ ὄλως τῶν θείων καὶ τῶν ἐπιγείων. Παρ' ἐκείνοις μὲν τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀθάνατον, αὐτοῦ τε τοῦ εἶναι, καὶ τῶν ὅσα τοῦ εἶναι· τῶν γὰρ παγίων τὰ πάγια. Τὰ δὲ ἡμέτερα πῶς ἔχει; 35.1041 ῥεῖ τε καὶ φθείρεται, καὶ ἄλλοτε ἄλλην λαμβάνει μεταβολήν. Ζωὴ γοῦν καὶ θάνατος, ταῦθ' ἄπερ λέγεται, πλείστον ἀλλήλων διαφέρειν δοκοῦντα, εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ πῶς καὶ ἀντικαθίσταται. Ἡ μὲν γὰρ ἐκ φθορᾶς ἀρχομένη τῆς μητρὸς ἡμῶν, καὶ διὰ φθορᾶς ὀδεύουσα τῆς αἰεὶ τοῦ παρόντος ἐκστάσεως, εἰς φθορὰν καταστρέφει τὴν τοῦ βίου τούτου κατάλυσιν· ὁ δὲ τῶν ἐνταῦθα κακῶν ἀπαλλαγὴν ἔχων, καὶ πρὸς τὴν ἄνω πολλάκις μετάγων ζώην, οὐκ οἶδα εἰ κυρίως

προσαγορεύοιτο θάνατος, ἐν ὀνόματι μᾶλλον ἢ πράγματι τὸ φοβερόν ἔχων· καὶ κινδυνεύομεν πά σχειν πως ἄλογον πάθος, ἃ μὲν ἔστιν οὐ φοβερὰ δε δοικότες, ἃ δὲ φοβεῖσθαι ἄξιον ὡς αἰρετώτερα περι ἔποντες. Μία ζωὴ, πρὸς τὴν ζωὴν βλέπειν· εἰς θάνατος, ἢ ἁμαρτία· ψυχῆς γὰρ ὄλεθρος. Τᾶλλα δὲ, οἷς μέγα φρονουσίτινες, ὀνειράτων ὄψις ἐστὶ κατὰ τῶν ὄντων παίζουσα, καὶ ψυχῆς ἀπατηλὰ φάσματα. Ἄν οὕτως ἔχωμεν, ὧ μῆτερ, οὔτε τῇ ζωῇ μέγα φρονήσομεν, οὔτε τῷ θανάτῳ λίαν ἀνιασόμεθα. Τί τοίνυν δεινὸν πεπόνθαμεν, εἰ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ζωὴν ἐνθένδε μεταβεβήκαμεν; εἰ στροφῶν, καὶ ἰλίγγων, καὶ κόρων, καὶ τῆς αἰσχροῦς φορολογίας ἀπηλλαγμένοι, μετὰ τῶν ἐστώτων καὶ οὐ ρεόντων ἐσόμεθα φῶτα μικρὰ, φῶς τὸ μέγα περιχορεύοντες; ΜΓ'. Ἄλλὰ λυπεῖ σε τὸ τῆς διαζεύξεως; ἀλλ' εὐφραίνεται τὸ τῆς ἐλπίδος. Ἄλλὰ δεινὸν ἢ χηρεία; ἐκείνῳ δὲ οὐ δεινόν. Καὶ ποῦ τὸ τῆς ἀγάπης ἀγαθόν, ἑαυτῷ τὰ ῥάω διδόντα, τῷ πλησίον ἀπονέμειν τὰ προσαντέστερα; Τί δὲ καὶ δεινὸν ὄλως τῇ λυθησομένη μετὰ μικρόν; Ἐγγὺς ἢ προθεσμία, τὸ λυπηρόν οὐκ ἐπίμονον. Μὴ φορτίζωμεν ἀγεννέσι λογισμοῖς τὰ κουφότατα. Μεγάλων ἐστερήμεθα καὶ γὰρ τετυχήκαμεν· τὸ μὲν στερεῖσθαι, πάντων, τὸ δὲ τυχεῖν, οὐ πολλῶν. Μὴ τοῦτο καμπτέτω, ἀλλ' ἐκεῖνο παραμυθεῖσθω. Τὸ γὰρ κρεῖττον, νικᾶν εὐλογώτερον. Ἦνεγκας παίδων ἀποβολὴν, τῶν ὠραίων ἔτι, καὶ τῷ ζῆν ἐπιτηδείων, ἀνδρικότατα καὶ φιλοσοφώτατα· ἔνεγκε καὶ γηραιῷ κατάθεσιν σώματος ἤδη τῷ βίῳ κάμνοντος, εἰ καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπαθεστάτας ὁ τῆς ψυχῆς τόπος αὐτῷ συνετήρησεν. Ἄλλὰ δέη τοῦ κηδεμόνος; ποῦ δὲ ὁ σὸς οὔτος Ἰσαὰκ, ὃν ἀντὶ πάντων σοι καταλέλοιπεν; Αἴτει παρ' αὐτοῦ τὰ μικρὰ, τὴν χειραγωγίαν, καὶ τὴν δουλείαν· ἀντιδίδου τὰ μείζονα, τὴν μητρικὴν εὐλογίαν, καὶ τὰς εὐχὰς, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐλευθερίαν. Ἄγανακτεῖς νουθετουμένη; τοῦτο ἐπαινῶ· καὶ γὰρ πολλοὺς νενουθέτηκας, ὅσους ὁ πολὺς χρόνος ὑπὸ τὴν σὴν ἤγαγε σύνεσιν. Οὐδὲν ὁ λόγος πρὸς σὲ τὴν φιλο 35.1044 σοφωτάτην· ἔστω κοινὸν τοῖς πενθοῦσι παραμυθίας φάρμακον, ὡς ἂν εἶδειεν ἀνθρώπους ἄνθρωποι προπέμποντες.